Migration Partnership Facility

ICMPD
International Centre for Migration Policy Development

КАРТУВАЛЬНИЙ ЗВІТ:

ЗАЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ ДО ВІДБУДОВИ, ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ НА РІВНІ ГРОМАД

U-SUPPORT: Українська мережа інформаційної підтримки

Жовтень 2026 р.

Funded by the European Union

Міжнародний центр з розвитку міграційної політики (ICMPD)
Ротшильдплац 4
A-1020 Відень
www.icmpd.org
Міжнародний центр з розвитку міграційної політики
Відень, Австрія

Усі права застережено. Відтворення, копіювання або передачу будь-якої частини цієї публікації заборонено в будь-якій формі чи будь-якими засобами, електронними чи механічними, зокрема шляхом фотокопіювання, запису або через будь-яку систему зберігання та пошуку інформації, без дозволу власників авторських прав.

ICMPD несе виняткову відповідальність за зміст цієї публікації

ПОДЯКА

Цей звіт було підготовлено в рамках проєкту "Українська мережа інформаційної підтримки" (U-SUPPORT), яка фінансується Європейським Союзом через Механізм міграційного партнерства, а його авторкою є д-рка Олена Бабакова, журналістка, дослідниця міграції, викладачка кафедри філології та комунікацій Університету Вістула та закордонна старша наукова співробітниця Європейського центру Атлантичної ради.

ICMPD висловлює щиру подяку д-рці Бабаковій за її експертні знання, аналітичну роботу та високу залученість до підготовки цього звіту. Її ґрунтовні дослідження в сфері міграції та української діаспори стали міцною основою для аналізу та рекомендацій, представлених у цій публікації.

ICMPD також висловлює вдячність за цінний внесок представникам організацій української діаспори в Польщі, які щедро поділилися своїми знаннями, досвідом та поглядами під час інтерв'ю та консультацій. Їхні думки мали важливе значення для висвітлення у звіті різноманітності досвіду, можливостей і викликів, з якими стикається українська діаспора в Польщі.

ЗМІСТ

ПОДЯКА ... 3

АКРОНІМИ ТА СКОРОЧЕННЯ ... 5

КЛЮЧОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ... 6

РЕЗЮМЕ ... 8

ВСТУП ... 11

Вимушене переміщення та зростання української діаспори після 2022 року 12

Методологія та сфера застосування 13

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ ... 16

1.1 Три громади, три історії, три правові рамки 16

1.2 Наміри залишитися, повернутися та підтримувати відбудову 17

РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПОЛЬЩІ ... 19

2.1 Самоорганізація та розбудова громад до 2022 року 19

2.2 Організації діаспори в гуманітарній допомозі 2022 року 21

2.3 Організації діаспори після 2022 року 23

2.4 Український бізнес у Польщі після 2022 року 26

2.5 Потреби та виклики організацій діаспори 30

РОЗДІЛ 3. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ, ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ... 32

3.1 Активна розбудова діаспорної громади та підтримка України після 2022 року 33

3.2 Перешкоди для активнішої участі діаспори у відбудові 35

РОЗДІЛ 4. ПЕРЕДОВА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА: АЛБАНІЯ, СЕРБІЯ ТА РУАНДА ... 37

РЕКОМЕНДАЦІЇ ... 41

ДОДАТОК. КАРТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПОЛЬЩІ ... 47

ДЖЕРЕЛА ... 52

АКРОНІМИ ТА СКОРОЧЕННЯ

AMIF	Фонд з питань притулку, міграції та інтеграції
CBOS	Центр дослідження громадської думки (Centrum Badania Opinii Społecznej)
CES	Центр економічної стратегії
CUKR	Тирічний дозвіл на проживання для українців, переміщених внаслідок війни, у Польщі, який видається з 2026 р.
EUDiF	Глобальний фонд діаспори ЄС
GUS	Центральне статистичне управління (Główny Urząd Statystyczny)
ICMPD	Міжнародний центр з розвитку міграційної політики
KRS	Польський судовий реєстр (Krajowy Rejestr Sądowy)
OPP	Статус організації суспільного блага у Польщі (Organizacja Pożytku Publicznego)
PESEL UKR	Спеціальний національний ідентифікаційний статус для українців, які перебувають під тимчасовим захистом у Польщі
PIE	Польський економічний інститут
UDSC	Управління у справах іноземців (Urząd Do Spraw Cudzoziemców)
U-SUPPORT	Проєкт Української мережі інформаційної підтримки, який фінансується Європейським Союзом у рамках Механізму міграційного партнерства
БДІПЛ	Бюро з демократичних інститутів та прав людини
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ҐЗН	Ґендерно зумовлене насильство
ЄЕЗ	Європейська економічна зона
ЄС	Європейський Союз
МОМ	Міжнародна організація з міграції
НБП	Національний банк Польщі
НУО	Неурядова організація
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
УВКБ ООН	Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців

КЛЮЧОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Діаспора
населення, яке проживає за межами країни походження, зберігаючи при цьому почуття спільної ідентичності, культурні відносини та зв'язок з батьківщиною. У польському контексті та для цілей цього дослідження українська діаспора розглядається як давно усталені спільноти – етнічні українці, які проживають у Польщі протягом кількох поколінь, – та особи, які прибули нещодавно, трудові мігранти та переміщені особи. Ці громади зазвичай характеризуються почуттям приналежності до України та залученістю до української справи на основі своєї ідентичності, навіть якщо їхня історія, міграційні шляхи, правовий статус та соціальне становище суттєво відрізняються.

Переміщена особа з України
особа, яка вимушено мігрувала з місця свого звичайного проживання. У польському контексті українські переміщені особи – це переважно ті, хто полишив своє місце проживання після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року. Цей термін не має конкретного юридичного визначення у польському законодавстві, а збірний термін широко використовується в гуманітарному та політичному контекстах для опису всього іноземного населення, яке потребує допомоги, незалежно від його офіційного статусу.

Інтеграція
процес, завдяки якому людина, що мігрувала, наприклад, переміщена особа, стає активним, самодостатнім учасником життя приймаючого суспільства, а суспільство, громади та інституції адаптуються до новоприбулого. Він охоплює насамперед вивчення мови, участь у ринку праці, освіту, охорону здоров'я та суспільне життя. Це двосторонній процес, що передбачає відкритість новоприбулих, так і з боку приймаючого суспільства, громад та інституцій.

Реінтеграція
процес, який дозволяє особам відновити економічні, соціальні та психосоціальні зв'язки, необхідні для забезпечення життя, засобів до існування, гідності та повноцінної участі в суспільному житті.

Трудовий мігрант
особа, яка переїжджає до іншої країни з метою працевлаштування. У випадку України велика кількість українських трудових мігрантів була залучена до польської економіки до лютого 2022 року, зазвичай проживаючи в Польщі за різними типами віз та дозволів на проживання. Україна була найбільшим джерелом трудової міграції до Польщі після 2014 року, а сотні тисяч українців працювали в будівництві, у сільському господарстві, на виробництві та надаючи побутові послуги.

Національна меншина
група, що відрізняється від більшості населення за національністю/етнічним походженням, мовою, культурою чи релігією. У Польщі українців офіційно визнано однією з дев'яти національних меншин з моменту ухвалення Закону про національні та етнічні меншини та регіональні мови у 2005 році. Юридичні права поширюються зокрема на автохтонних українців, історично вкорінених на польській території, зокрема в Підкарпатському регіоні та вздовж східного кордону, а також на нащадків українців,

які були примусово переселені в 1947 році в результаті операції "Вісла". Особи, які прибули після 2022 року, не мають статусу національної меншини.

Дозвіл на постійне проживання

документ, що надає іноземцю безстрокове право на проживання та роботу в країні перебування. Для громадян третіх країн у Польщі він, як правило, надається після п'яти років безперервного легального проживання та роботи в Польщі (статус довгострокового резидента ЄС) або надається за певних підстав, як-от польське походження чи шлюб з громадянином/громадянкою Польщі (статус *"stały pobyt"*).

Тимчасовий захист (ЄС)

механізм, створений відповідно до Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС та вперше активований у березні 2022 року у відповідь на російську агресію проти України. Він надає громадянам України та постійним мешканцям, які виїхали з України після лютого 2022 року, негайний колективний захист в усіх державах-членах ЄС без необхідності індивідуальних процедур надання притулку. У Польщі особи, які перебувають під тимчасовим захистом, отримують статус PESEL UKR – спеціальний національний ідентифікаційний номер, який надає право на проживання та працевлаштування за спрощеною процедурою; водночас доступ до системи охорони здоров'я, житла та певних форм соціальної допомоги, що надавався раніше, був значно обмежений змінами, ухваленими у 2025 та 2026 роках. Тимчасовий захист наразі діє до 4 березня 2028 року, при цьому доступ до нього пов'язується з виконанням громадянами України своїх військових обов'язків.

Дозвіл на тимчасове проживання

офіційний дозвіл, що дозволяє іноземцю легально проживати в країні перебування. У Польщі громадянам третіх країн тимчасові дозволи на проживання видаються на термін від трьох місяців до трьох років для конкретної заявленої мети, як-от робота, навчання, возз'єднання сім'ї або з гуманітарних причин.

Українська громада за кордоном

група етнічних українців та осіб українського походження, які проживають за межами Української держави і часто називаються українською діаспорою.

РЕЗЮМЕ

Цей "Картувальний звіт про залучення української діаспори в Польщі до відбудови, повернення та реінтеграції на рівні громад" оцінює поточний стан організаційного середовища української діаспори в Польщі, її здатність підтримувати відновлення та відбудову України, а також подальше повернення та реінтеграцію осіб, переміщених через війну в Україні. Його було створено в рамках проєкту «Українська мережа інформаційної підтримки» (U-SUPPORT), спираючись на ширшу діяльність Міжнародного центру з розвитку міграційної політики (ICMPD) щодо залучення діаспори до післявоєнного відновлення України.

Під час підготовки звіту авторка поєднала кабінетне дослідження, статистичний аналіз, глибинні інтерв'ю з представниками організацій української діаспори та українськими і міжнародними експертами з питань діаспорної політики (проведені з квітня по травень 2026 року), структуроване картування організацій української діаспори, що діють у Польщі (проведене протягом першої половини 2026 року), партисипативне спостереження за обговореннями під час Воркшопу з мережування для організацій української діаспори, проведений в рамках проєкту U-SUPPORT у Варшаві в червні 2026 року, та порівняльний огляд відповідних передових міжнародних практик.

У звіті подано **огляд української громади в Польщі** та окреслено характеристики цієї групи, чисельність якої станом на середину 2026 року становила близько 1,7 млн осіб і складалася з трьох окремих категорій населення: автохтонної національної меншини (близько 50 тис. осіб), понад 600 тис. трудових мігрантів, які прибули до 2022 року, та майже 1 млн переміщених осіб, які отримали тимчасовий захист після 2022 року. Це найбільша концентрація українців у Європейському Союзі (ЄС) і географічно та демографічно найближча до України серед усіх основних країн перебування.

У звіті надано поглиблений аналіз **організацій української діаспори в Польщі** і зазначено 58 таких організацій – 25 створених до 2022 року (у багатьох випадках вони характеризуються давніми інституційними структурами), та 33 створених після повномасштабного вторгнення в Україну. Основну частину організаційної діяльності зосереджено у трьох містах: Варшаві, Кракові та Вроцлаві, але регіонально розподілена мережа, особливо ініціатив після 2022 року, тепер охоплює Бидгощ, Гданськ, Люблін, Ольштин, Познань, Валбжих та інші населені пункти. Близько 120 тис. підприємств, заснованих громадянами України з 2022 року, утворюють паралельний, менш інституціоналізований, але суттєвий суб'єкт відбудови.

У звіті закартовано **участь української діаспори у відбудові, поверненні та реінтеграції** і описано виняткову реакцію діаспори на вторгнення 2022 року. Існуючі організації – за підтримки партнерів з польського громадянського суспільства – протягом кількох годин розподілили гуманітарні обов'язки між собою, відкрили приймальні пункти та стали посередниками між донорами, міжнародними організаціями, агентствами розвитку і неурядовими організаціями (зокрема Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Міжнародною організацією з міграції (МОМ), Oxfam, CARE International, Данською радою у справах біженців, Норвезькою радою у справах біженців) та переміщеними українцями.

У період 2023-2024 років інтеграція мігрантів у Польщі з особливим акцентом на розвитку ринку праці та мовних навичок стала пріоритетним завданням для таких організацій – як вже існуючих, так і новостворених структур. До 2025-2026 років профіль діяльності найбільш пізнаваних організацій української діаспори в Польщі стабілізувався на вищому рівні, ніж до війни, з консолідованою роботою у сфері кейс-менеджменту, освіти, психологічної допомоги та підтримки жертв ґендерно зумовленого насильства (ГЗН), культурної роботи та діяльності на підтримку ідентичності, гуманітарної допомоги Україні, адвокації та академічного діалогу щодо політики. Хоча діаспора помітно підвищила свій професійний рівень, цей прогрес не завжди призводив до посилення інституційного потенціалу і значною мірою залежав від невеликої групи лідерів (переважно жінок). Немає жодної об'єднавчої ініціативи, яка би представляла голос української діаспори в Польщі.

Як досвідченим організаціям, так і громадським стартапам після 2022 року бракує інституційного фінансування. Найбільші організації працюють за рахунок мозаїки фондів: Фонду ЄС з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF), програм підтримки громадянського суспільства Європейської економічної зони (ЄЕЗ), ґрантів уряду Польщі та проєктних ґрантів, доповнених доходами від розподілу податків та резервами з 2022 року. Вигоряння волонтерів є поширеним явищем. Хоча співпраця з українськими державними інституціями просунулася з 2022 року, існує потенціал для посилення координації шляхом більш структурованих механізмів взаємодії. Так, українські діаспорні організації в Польщі, які загалом мають менший фінансовий та адвокаційний потенціал, ніж організації в Канаді та США, могли б отримувати додаткову підтримку через стратегічне керівництво щодо їхньої ролі у зусиллях України з відбудови та реінтеграції. Хоча операційний потенціал української діаспори в Польщі є реальним, значним і був здобутий ціною чималих зусиль, він залишається структурно недовикористаним.

Українська бізнес-спільнота в Польщі є значним активом для відбудови України, але використовується недостатньо. З 2022 року українські підприємці заснували понад 123 тис. підприємств у Польщі, створивши розгалужені транскордонні мережі, ділові партнерства та інвестиційний потенціал, водночас значна частина підтримує активні економічні зв'язки з Україною і може підтримати майбутні зусилля з відбудови. Однак цей потенціал залишається значною мірою невикористаним через відсутність спеціалізованих механізмів інвестування діаспори, платформ, орієнтованих на відбудову, та інституціоналізованих каналів, що поєднують український бізнес з діаспорними організаціями громадянського суспільства. Зміцнення цих структур допомогло би мобілізувати діаспорний капітал, досвід та мережі для відновлення України.

Найкращий міжнародний досвід Албанії, Сербії та Руанди демонструє, що чітка правова база, яка регулює відносини з діаспорою відповідно до країни походження, єдиний координаційний орган, спеціалізовані цифрові платформи зіставлення, інвестиційні інструменти, орієнтовані на діаспору, та двоспрямовані стратегії, які балансують між "залученням з-за кордону" та "підтримкою повернення", дають вагомі результати. Жоден з цих інструментів поки що не існує в українсько-польському контексті.

На основі результатів цього аналізу пропонуються такі **ключові рекомендації**:

1. Розглянути можливість ухвалення комплексної законодавчої бази щодо залучення діаспори та посилити інституційну координацію діаспорної політики між відповідними міністерствами України.

2. Посилити систематичне залучення організацій української діаспори в Польщі до розробки та впровадження української державної політики, визнаючи їхню важливу роль як партнерів в ініціативах з розбудови громад за кордоном.

3. Сприяти цілеспрямованим заходам для зміцнення зв'язків з українським бізнесом у Польщі та сприяти залученню існуючих компаній до відбудови через польсько-українську діаспорну інвестиційну платформу – за зразком Connect Albania та Албанського фонду розвитку діаспори.

4. Застосувати багаторічне інституційне фінансування основних витрат, щоб замінити поточну мозаїчну систему проєктних грантів та створити спеціальний напрямок цифрової безпеки та захисту репутації для протистояння існуючим загрозам.

5. Сприяти змістовному залученню українських діаспорних організацій у Польщі до розробки та впровадження програм повернення та реінтеграції, визнаючи повернення одним з кількох варіантів того, як діаспорні організації можуть сприяти відновленню та розвитку України.

Для організацій, що працюють з українською громадою в Польщі, цей звіт служить трьом цілям. По-перше, звіт містить структуроване картування того, хто і як працює в цьому просторі. По-друге, звіт пропонує порівняльну аналітичну базу, що спирається на передовий міжнародний досвід, яку можна використовувати для адвокації у взаємодії з українською та польською владою. По-третє, у звіті визначено практичні можливості для нарощування потенціалу, створення мереж взаємодії (нетворкінг) та участі в політичній діяльності, де цілеспрямована підтримка з боку донорів та урядів може мати найбільший вплив на зміцнення операційної спроможності діаспорних організацій.

ВСТУП

Цей картувальний звіт було підготовлено в рамках проєкту "Української мережі інформаційної підтримки" (U-SUPPORT), що реалізується ICMPD за фінансування Європейського Союзу в рамках Механізму міграційного партнерства, метою якого є зміцнення інституційного потенціалу організацій, що підтримують українців за кордоном, та надання інформації для розробки стратегії взаємодії з діаспорою України. Цей звіт базується на попередній діяльності проєкту CORE-UA ICMPD[1], зокрема на звіті за результатами тематичного дослідження *Залучення діаспори: Практичні кейси та передова практика для України,*[2] спільній публікації з Університетом Ворика *Залучення світової української спільноти до відновлення України: вимір демократії та прав людини,*[3] та ширшій роботі щодо залучення української діаспори до відбудови та розвитку Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), зокрема через Бюро з демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ) зі штаб-квартирою у Варшаві,[4] та МОМ[5]

Повномасштабне російське вторгнення Росії 24 лютого 2022 року перетворило українську громаду в Польщі з трудових мігрантів чисельністю близько одного мільйона осіб[6] на одну з найбільших діаспорних груп у Європі зі стратегічними можливостями поряд з визнаною національною меншиною. Масштаби, швидкість та демографічний профіль переміщення після 2022 року створили умови, за яких існуюча організаційна інфраструктура діаспори була швидко перемасштабована та доповнена новим поколінням ініціатив після 2022 року. Через чотири роки питання вже не в тому, як було мобілізовано цей організаційний потенціал, а в тому, як його можна спрямувати на довгострокову перспективу відбудови і яку роль можуть відіграти Україна, Польща та міжнародні партнери у підтримці цього переходу.

1 Проєкт CORE-UA (Комплексна підтримка адаптації та стійкості для вимушено переміщених осіб з України) реалізується ICMPD за фінансової підтримки німецької програми Фонду з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF) та Федерального відомства у справах міграції та біженців (BAMF).

2 Морі Г., Пучдоменек Відаль Дж. та Сіґел М. (2025). *Залучення діаспори: Практичні кейси та передова практика для України*. Відень: ICMPD.

3 Koinova, M., Makukha, R., and Sabadello, M., (2025) *Engaging the Global Ukrainian Community for Ukraine's Recovery: Democracy and Human Rights Dimensions* [Койнова М., Макуха Р. та Сабаделло М., (2025). Залучення світової української спільноти до відновлення України: вимір демократії та прав людини]. Відень: ICMPD та Університет. 9 липня.

4 ODIHR (2024). *Engaging the Ukrainian Diaspora in Reconstruction and Development* [БДІПЛ (2024). *Залучення української діаспори до відбудови та розвитку*]. Варшава: ОБСЄ/БДІПЛ.

5 IOM (2025). "New Diaspora Platform Backed by IOM Aims to Boost Ukraine's Reconstruction." IOM News [МОМ (2025). Нова діаспорна платформа, підтримувана МОМ, має на меті пришвидшити відбудову України. Новини МОМ].

6 Визначити точну кількість громадян України в Польщі до 2022 року складно через відсутність інтеграції між різними польськими державними реєстрами, домінування моделей тимчасової трудової міграції та широке використання безвізового режиму. За оцінками, їх кількість налічувала від 1,2 до 1,5 млн осіб: *Duszczyk*, M., *Kaczmarczyk*, P. (2022) *The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges [Дущик М., Качмарчик П. (2022) Війна в Україні та міграція до Польщі: перспективи та виклики]*. Intereconomics 57, 164-170. .

ВИМУШЕНЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ЗРОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Повномасштабне вторгнення Росії спровокувало одну з найсерйозніших криз вимушеного переміщення населення в Європі з часів закінчення Другої світової війни. Криза виникла внаслідок вже існуючого переміщення після анексії Криму Росією у 2014 році та спалаху збройного конфлікту на сході України того ж року. Фактично Україна мала найбільшу кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Європі ще до 2022 року, а станом на липень 2021 року було зареєстровано понад 1,4 млн ВПО.

Таким чином, повномасштабне вторгнення перетворило цю ситуацію на переміщення зовсім іншого, критичного масштабу. Протягом перших двох місяців війни майже 13 млн осіб – понад чверть довоєнного населення України – полишили свої домівки та громади, з яких понад 5,2 млн перетнули кордони до інших країн, а 7,7 млн залишилися в Україні як ВПО.[7] Станом на грудень 2025 року діяла частково стабілізована ситуація "тривалого переміщення": за оцінками, в Україні проживало 3,71 млн фактичних ВПО та 4,41 млн репатріантів, причому ВПО були зосереджені переважно у Дніпропетровській, Харківській та Київській областях, а 71% усіх ВПО перебували у стані переміщення понад 2 роки.[8]

Масштаби зовнішнього переміщення також безпрецедентні. Станом на грудень 2025 року у світі було зафіксовано 5,86 млн вимушених переселенців з України, зокрема близько 5,3 млн тих, хто виїхав до інших європейських країн. Переміщене українське населення за кордоном переважно складається з жінок і дітей, а кількість дорослих чоловіків є порівняно меншою через обмеження мобільності, встановлені українським законодавством.[9] Станом на 31 березня 2026 року близько 4,33 млн українців та інших громадян країн, що не входять до ЄС, які полишили Україну через російську агресію, перебували під тимчасовим захистом у ЄС[10] – більшість з них прибули у 2022 році (у 2025 році держави-члени ЄС оформили 155 500 нових рішень про надання тимчасового захисту). Найбільша кількість українців, які перебувають під тимчасовим захистом у ЄС, проживає в Німеччині (1,27 млн), Польщі (0,96 млн) та Чехії (0,38 млн), а Велика Британія до 2025 року прийняла понад 250 тис. українців.[11] Менші, але значні громади оселилися в Канаді та США.

Важливо відзначити, що частка українських біженців за кордоном, які планують повернутися додому, з часом суттєво зменшилася – з 74% у листопаді 2022 року до 43% у грудні 2024 року, а отже для зростаючої частки переміщених осіб те, що починалося як тимчасовий притулок, перетворюється на довгострокове, можливо, постійне поселення за кордоном.[12] За даними київського Центру економічної стратегії (ЦЕС),

7 Mikheieva, O. and Kuznetsova, I. (2023). *Internally displaced and immobile people in Ukraine between 2014 and 2022: Older age and disabilities as factors of vulnerability* [Міхєєва О. та Кузнєцова І. (2023). *Внутрішньо переміщені та маломобільні особи в Україні у період між 2014 та 2022 роками: похилий вік та інвалідність як чинники вразливості*]. Migration Research Series, № 77. Женева: МОМ.

8 IOM DTM (IOM Displacement Tracking Matrix) (2026). *Ukraine Internal Displacement Report — General Population Survey* [Матриця DTM МОМ (Матриця відстеження переміщень МОМ) (2026). *Звіт про внутрішнє переміщення в Україні – Загальне опитування населення*], *Раунд 22* Женева: МОМ, січень.

9 UNHCR (2026). *Ukraine Situation: UNHCR's 2026 Plans and Financial Requirements* [УВКБ ООН (2026). *Ситуація в Україні: плани та фінансові потреби УВКБ ООН на 2026 рік*] Женева: УВКБ ООН.

10 Eurostat (2026). *Temporary Protection for Persons Fleeing Ukraine — Monthly Statistics* [Євростат (2026). *Тимчасовий захист осіб, які виїжджають з України – щомісячна статистика*] [Дата звернення: 11 травня 2026 р.].

11 LSE Growth Lab (2025). *Ukraine Diaspora Engagement and Returnees' Policy* [*Політика взаємодії з українською діаспорою та щодо репатріантів*]. Лондон: Лондонська школа економіки.

12 Tokariuk, O. (2025). *Ukraine's Fight for Its People: Ukrainian Refugees' Future Plans and Their Ties to Home* [Токарюк О. (2025). *Боротьба України за своє населення: плани на майбутнє українських біженців та їхні зв'язки з домівкою*]. Лондон: Chatham House, лютий.

20% переміщених за кордон українців, опитаних наприкінці 2025 року, заявили про невпевненість щодо наміру залишитися чи повернутися, тоді як 58% повідомили, що протягом попереднього року вони не змінили своєї думки щодо повернення – група тих, хто хоче залишитися в країнах перебування, не тільки велика (34%), але й визначальна.[13]

Питання про те, чи слід вважати осіб, переміщених внаслідок повномасштабного вторгнення, частиною української діаспори, залишається дискусійним. Класичні визначення діаспори зазвичай передбачають певний ступінь сталості, колективну ідентичність, що зберігається з часом, та орієнтацію на фізично полишену батьківщину[14] – умови, які можуть органічно не узгоджуватися з населенням, яке здебільшого визначає себе як таке, що перебуває за кордоном тимчасово і прибуло останніми роками. Однак випадок українських громад у Польщі демонструє, що діаспору краще розуміти не через незмінний статус, а як безперервний процес формування соціального уявлення та спільноти, причому навіть нещодавно переміщені особи часто беруть участь у динаміці формування діаспори, незалежно від їхньої правової категорії чи заявленого наміру.[15]

У цьому картувальному звіті застосовано інклюзивний підхід. У ньому представлено інформацію про організації, які обслуговують українців у Польщі та були засновані ними, незалежно від того, чи прибули їхні засновники або члени до чи після лютого 2022 року, водночас визнаючи, що межа між "біженцем" та "членом діаспори" на практиці дедалі більше розмивається.

МЕТОДОЛОГІЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Підготовка цього картувального звіту спиралася на чотири основні джерела доказів. По-перше, було проведено **кабінетне дослідження**, яке спиралося на академічну літературу,[16] ключові звіти та опитування щодо переміщених українців, українських громад у Польщі та ролі української діаспори у

13 ЦЕС (2025). *Українські біженці після трьох років за кордоном: Четверта хвиля дослідження.* Київ: ЦЕС.

14 Brubaker, R. (2005). "The 'Diaspora' Diaspora." *Ethnic and Racial Studies* [Брубейкер Р. (2005). Діаспора "Діаспора". *Етнічні та расові дослідження*] 28 (1): 1–19; Safran, W. (1991). "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return [Сафран В. (1991). Діаспори в сучасних суспільствах: міфи про батьківщину та повернення] // *Діаспора* 1 (1): 83-99.

15 Trzeszczyńska, P. and Demel, G. (2025). "Forming a Ukrainian Diaspora in Poland: Between 'Common Culture,' National Naturalism, and Othering [Тшещинська П. та Демель Г. (2025). Формування української діаспори в Польщі: між "спільною культурою", національним натуралізмом та відчуженням] // *Nationalities Papers* 53 (1): 31-50.

16 Зокрема: Trzeszczyńska, P. and Demel, G. (2025). "Forming a Ukrainian Diaspora in Poland: Between 'Common Culture,' National Naturalism, and Othering [Тшещинська П. та Демель Г. (2025). Формування української діаспори в Польщі: між "спільною культурою", національним натуралізмом та відчуженням] // *Nationalities Papers* 53 (1): 31-50; Trzeszczyńska, P., Demel, G., and Błaszczak-Rozenbaum, B. (2024). "Heritage in Diaspora-Forming Processes: Encounters of Local Ukrainians and Migrants from Ukraine in Poland." *Journal of International Migration and Integration* [Тшещинська П., Демель Г. і Блащак-Розенбаум, В. (2024). Спадщина в процесах формування діаспори: взаємини місцевих українців та мігрантів з України в Польщі // *Журнал міжнародної міграції та інтеграції]* 25 (1): 171-190; Fihel, A., Homel, K., Jaroszewicz, M., Lesinska, M., & Bentz, A. (2025). *Diaspora at war: mobilization of the Ukrainian diaspora in the first 2 years of the Russian full-scale invasion*. In Journal of Refugee Studies [Фігель А., Гомель К., Ярошевич М., Лесінська М. та Бенц А. (2025). *Діаспора у стані війни: мобілізація української діаспори у перші 2 роки повномасштабного російського вторгнення* // Журнал досліджень біженців]; Zelinska, O. (2024). *Protest Mobilization by Ukrainians Abroad, 2013–2023*. In: Marton, P., Thomasen, G., Békés, C., Rácz, A. (eds) The Palgrave Handbook of Non-State Actors in East-West Relations [Зелінська О. (2024). *Протестна мобілізація українців за кордоном, 2013-2023* // Мартон П., Томасен Г., Бекеш К., Рач А. (ред.), Довідник Palgrave недержавних суб'єктів у відносинах між Сходом і Заходом]. Palgrave Macmillan, Cham.

відбудові та поверненні,[17] політичні документи та публікації в пресі.

По-друге, **статистичний аналіз** було зосереджено на даних щорічних опитувань Національного банку Польщі (НБП) "Життєве та економічне становище мігрантів з України в Польщі", Управління у справах іноземців (UDSC), Центрального управління статистики (GUS), включно з Національним переписом населення 2021 року, Порталу оперативних даних УВКБ ООН, статистики тимчасового захисту Євростату та опитувань Центру дослідження громадської думки (CBOS).

По-третє, основною авторкою було проведено **11 напівструктурованих, глибинних інтерв'ю** (у період з квітня по травень 2025 року) – 2 з дослідниками діаспори (аналітик українського аналітичного центру та міжнародний академічний дослідник), 5 з керівниками українських діаспорних організацій, заснованих у Польщі до 2022 року, 3 з керівниками організацій, заснованих після 2022 року, та 1 з представником української бізнес-спільноти. Також авторка взяла участь у Воркшопі з мережування для організацій української діаспори в Польщі в рамках проєкту U-SUPPORT, що відбувся 20-21 червня 2026 року у Варшаві; спостереження за дискусіями та презентаціями учасників сприяло розробці рекомендацій.

По-четверте, було проведено **структуроване картування** 58 організацій, що діяли в Польщі у 2026 році, на основі інформації, отриманої під час інтерв'ю та семінару, з Польського судового реєстру (KRS), бази даних мереж NGO.pl,[18] *Mapuj Pomoc*/ Картуй допомогу[19] та *Konsorcjum Migracyjne* / Міграційний консорціум[20], власних веб-ресурсів організацій та прямого контакту з організаціями.

Критерії відбору для включення в картування, викладені нижче, приділяли основну увагу організаціям, заснованим українцями або громадянами Польщі з українським корінням, єдина або пріоритетна місія яких пов'язана з інтеграцією українських іммігрантів, популяризацією української культури, захистом української справи, допомогою Україні (зокрема допомогою Збройним силам

17 Koinova, M. (2024). *The Diaspora's Mobilisation Post-Invasion Has Provided Crucial Support to Ukraine*. Migration Policy Institute [Койнова М. (2024). *Мобілізація діаспори після вторгнення забезпечила вирішальну підтримку Україні*. Інститут міграційної політики], Жовтень; ЦЕС (2025). *Українські біженці після трьох років за кордоном: Четверта хвиля дослідження*. Київ: ЦЕС; IOM DTM (IOM Displacement Tracking Matrix) (2026). *Ukraine Internal Displacement Report — General Population Survey* [Матриця DTM MOM (Матриця відстеження переміщень MOM) (2026). *Звіт про внутрішнє переміщення в Україні – Загальне опитування населення*], *Раунд 22* Женева: MOM, Січень; Tokariuk, O. (2025). *Ukraine's Fight for Its People: Ukrainian Refugees' Future Plans and Their Ties to Home* [Токарюк О. (2025). *Боротьба України за своє населення: плани на майбутнє українських біженців та їхні зв'язки з домівкою*]. Лондон: Chatham House, Лютий; OECD (2026). *Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis: International Practices in Return, Reintegration, and Diaspora Engagement* [OECP (2026). *Стратегічне реагування України на кризу переміщення: міжнародна практика повернення, реінтеграції та залучення діаспори*]. Париж: OECP; ICMPD (2024). *The Role of Ukrainian Diaspora in Crisis Response, Future Return and Reconstruction of Ukraine: Case Study from Germany, Czech Republic and Poland [Роль української діаспори у кризовому реагуванні, майбутньому поверненні та відбудові України: аналіз прикладів з Німеччини, Чехії та Польщі]*. Відень: ICMPD; ODIHR (2024). *Engaging the Ukrainian Diaspora in Reconstruction and Development* [БДІПЛ (2024). *Залучення української діаспори до відбудови та розвитку*]. Варшава: ОБСЄ/БДІПЛ; DGAP (2024). *Return and Reconstruction*. Policy Brief No. 7 [Німецька рада іноземних відносин (2024). *Повернення та реконструкція*. Аналітичний огляд № 7]. Берлін: DGAP, Квітень; DIIS (2026). *Forced Displacement from Ukraine: The Potential Role of Migration in Ukraine's Future Reconstruction*. [Німецька рада іноземних відносин (2026). *Вимушене переміщення з України: потенційна роль міграції у майбутній відбудові України*]. Копенгаген: DIIS; Скороход О. (2024). *Наукова діаспора – унікальний актив для повоєнного відновлення України* // Біла книга. Київ: Проєкт "Наука в небезпеці", ГО "Куншт"; Lemańczyk, M. ed. (2026). *Społeczności ukraińskie w Polsce. Uwarunkowania funkcjonowania w kluczowych obszarach społecznych, gospodarczych i prawnych*. Policy paper [Леманчик М. ред. (2026). *Українські громади в Польщі. Умови функціонування в ключових соціальних, економічних та правових сферах*. Аналітичний документ]. Варшава: Інститут політичних досліджень Польської академії наук.

18 Відвідайте веб-сайт NGO.pl: https://spis.ngo.pl/

19 Відвідайте веб-сайт *Mapuj Pomoc*: https://mapujpomoc.pl/czlonkowie-i-partnerzy-sieci/

20 Відвідайте веб-сайт Міграційного консорціуму: https://konsorcjum.org.pl/

України) та/або співпрацею між Польщею або ЄС та Україною, незалежно від статусу реєстрації, за умови, що організація була активною у 2026 році.

Цей звіт не охоплює польські неурядові організації (НУО), асоціації, комерційні структури, а також незареєстровані ініціативи, робота яких стосується співпраці між Польщею/ЄС-Україною, гуманітарної та іншої допомоги Україні чи інтеграції українських іммігрантів у Польщі – навіть у випадках, коли українські іммігранти або представники національних меншин є серед засновників, членів правління чи керівників, – якщо робота з Україною чи українцями є частиною їхнього портфоліо, але не основним стратегічним компонентом. У рамках цієї динаміки *Polskie Forum Migracyjne/* Польський міграційний форум, Homo Faber, *Fundacja Ocalenie/* Фонд Ocalenie, Неформальна група *Asymetryści* та Асоціація *Nomada* відіграють вирішальну роль в адаптації українських іммігрантів у Польщі, зокрема в наданні допомоги переміщеним особам. Зі свого боку *Kolegium Europy Wschodniej/* Коледж Східної Європи та *Fundacja OBMIN/* Фонд ОБМІН надають всебічну підтримку та співпрацюють з українськими митцями, письменниками та музейними працівниками. З 2014 року сотні польських підприємств та тисячі окремих осіб займаються допомогою українським цивільним особам та українським військовим. Їхній внесок в оборонні зусилля України та забезпечення її процвітання та безпеки заслуговує на окреме дослідження.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В ПОЛЬЩІ

1.1 ТРИ ГРОМАДИ, ТРИ ІСТОРІЇ, ТРИ ПРАВОВІ РАМКИ

Українців, які зараз проживають у Польщі, можна сприймати як три окремі групи, які дедалі більше перетинаються, але кожна з них має різний правовий статус, соціальне становище та зв'язок з українською державою.

Українська національна меншина є історично вкоріненою частиною польських громадян українського походження, офіційно визнаною відповідно до Закону про національні та етнічні меншини 2005 року. За даними Національного перепису населення 2021 року, 79 тис. осіб ідентифікували себе як етнічні українці; до цієї групи також належать трудові іммігранти, тому кількість, зафіксована в даних перепису 2011 року – 51 тис. осіб – видається більш релевантною для оцінки чисельності цієї меншини.[21] Ця меншина традиційно зосереджена в Підкарпатському регіоні та вздовж східного кордону, а багато нащадків тих, кого депортувала комуністична польська влада у 1945-1947 роках, проживають у Поморському, Вармінсько-Мазурському та Західнопоморському воєводствах, а також у Нижній Сілезії. Українська меншина виявляє громадську активність та має інституціоналізацію в кількох відомих організаціях, провідною серед яких є Związek Ukraińców w Polsce / Об'єднання українців у Польщі. Фінансування їхньої діяльності надходить з різних джерел, і, на відміну від багатьох інших українських організацій, вони мають право на субвенцію Сенату – спеціальну лінію фінансування з державного бюджету, доступну лише для національних меншин.

Станом на квітень 2026 року Бюро у справах іноземців Польщі (UDSC) зареєструвало приблизно 1,55 млн громадян України, які проживають у Польщі, що є найбільшою українською групою населення в ЄС і становить близько 78% усіх іноземців у Польщі.[22] **Мігранти до 2022 року**, які здебільшого прибули до Польщі після 2014 року, головним чином з трудових причин, мали близько 480 тис. дозволів на тимчасове проживання, а ще близько 110 тис. мали карти довгострокового проживання.[23] Ті, хто проведе три роки в Польщі після отримання дозволу на довгострокове проживання, отримують право на польське громадянство, якщо вони можуть підтвердити регулярне джерело доходу та володіння

21 Центральне статистичне управління (GUS) (2023). *Попередні результати Національного перепису населення та житлового фонду 2021 року щодо національного та етнічного складу*. Варшава: Центральне статистичне управління (GUS).

22 Центральне статистичне управління (UDSC) (2026). *Звіт про громадян України (станом на 1 квітня 2026 року)*. Варшава: UDSC, Квітень.

23 Для підрахунку українських трудових іммігрантів використовуються дані про видані дозволи на проживання (*zezwolenie na pobyt*). Однак слід врахувати два ключові аспекти: (1) Частина власників дозволів на проживання складається з тих, хто прибув після 2022 року, але вирішив змінити статус тимчасового захисту на більш передбачуваний; (2) Існує великий розрив між кількістю клопотань про отримання дозволів на проживання та виданих дозволів через тривалі адміністративні процедури, тому може бути так, що понад 100 тис. українців, які легально проживають у Польщі, не відображені в статистиці UDSC: Babakova, O. (2025). *Polityka migracyjna: odzyskać kontrolę, zmniejszyć wpływy do skarbówki i ZUS*. Gazeta Wyborcza, 10 czerwca [Бабакова О. (2025). *Міграційна політика: відновлення контролю, зменшення навантаження на податкові органи та Установа соціального страхування (ZUS). Gazeta Wyborcza, 10 червня //* Газета Виборча, 10 червня].

польською мовою щонайменше на рівні B1.[24] Хоча за останнє десятиліття в Польщі було натуралізовано менше 50 тис. українських мігрантів, за прогнозами, до 2030 року близько 100 тис. українських мігрантів можуть отримати право на польське громадянство. Група трудових мігрантів переважно складається з людей працездатного віку, історично з незначною більшістю чоловіків, а зайнятість в основному зосереджується в будівельній, сільськогосподарській, виробничій, транспортній галузях та догляді; 73% дозволів на проживання видаються для працевлаштування, 12% – з сімейних причин, 5% – для здобуття освіти та 10% – з інших причин.[25]

Переміщені особи після 2022 року – найбільший сучасний сегмент – складається приблизно з 960 тис. українців, зареєстрованих зі статусом PESEL UKR як особи під тимчасовим захистом, приблизно 40% з них – діти, а 69% дорослих – жінки.[26] Близько 50% дорослих біженців мають вищу освіту.[27] Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС формує правову базу для цього виду проживання, транспоновану в польське законодавство через Спеціальний закон про допомогу Україні від 12 березня 2022 року, з послідовними продовженнями на рівні ЄС та нещодавніми продовженнями на національному рівні (останнє – до 4 березня 2028 року, за умови, що заявники виконують свої військові зобов'язання в Україні).

1.2 НАМІРИ ЗАЛИШИТИСЯ, ПОВЕРНУТИСЯ ТА ПІДТРИМУВАТИ ВІДБУДОВУ

Після суттєвого спаду, зафіксованого у 2023 році, наміри повернення серед громадян України до Польщі, схоже, стабілізувалися з 2024 року. Опитування НБП, проведене у 2024 році, показало, що, незважаючи на плин часу, частка українських іммігрантів, які надають перевагу постійному проживанню в Польщі, не збільшилась – довгострокові плани залишаються стабільними, а не беззастережно тяжіють до постійного проживання, а переміщені особи схильні залишати свої плани на майбутнє невизначеними.[28] Лише 4 з 10 дорослих українських мігрантів у Польщі мають високу або дуже високу ймовірність залишитися на постійне проживання.[29] Наприкінці 2025 року 50% опитаних переміщених українців у Польщі висловили бажання точно або ймовірно повернутися до України, що є високим показником порівняно з тими, хто

24 Звичайний шлях до отримання дозволу на довгострокове проживання, статусу довгострокового резидента ЄС, триває п'ять років, зокрема щонайменше три роки з регулярним доходом у Польщі. Щоб стати громадянином Польщі, громадянин України має прожити та відпрацювати в Польщі щонайменше вісім років. З урахуванням адміністративних процедур цей шлях зазвичай займає від 10 до 12 років. Для більшості мігрантів, які прибули до 2022 року, цей шлях триватиме ще довше, оскільки вони здебільшого прибули як короткострокові або сезонні мігранти, і цей період не враховується для отримання дозволу на довгострокове проживання в ЄС.
Для етнічних поляків та подружжя громадян Польщі існують коротші терміни отримання польського громадянства – від двох до п'яти років, без урахування адміністративних процедур: Babakova O., Gomon T., Naranovich K., Oliński P. (2024). *Kierunek Polska. Rekomendacje dla polskiej polityki migracyjnej. Ułatwienia w zatrudnianiu cudzoziemców spoza UE*. Warszawa: FOR, 25–27 [Бабакова О., Гомон Т., Наранович К., Олінський П. (2024). *Країна призначення – Польща. Рекомендації щодо польської міграційної політики. Сприяння працевлаштуванню громадян країн, що не входять до ЄС*. Варшава: ЗА, 25-27].

25 Центральне статистичне управління (UDSC) (2026). *Звіт про громадян України (станом на 1 квітня 2026 року)*. Варшава: UDSC, Квітень.

26 Там само.

27 NBP (2024) *The Living and Economic Situation of Migrants from Ukraine in Poland* [*Життєве та економічне становище мігрантів з України в Польщі*]. Варшава: NBP.

28 Там само.

29 Przybył, C., and Prudło, D. (2025). *Integracja imigrantów z Ukrainy na tle planów dotyczących pobytu w Polsce* [Пшибил К. та Прудло Д. (2025). *Інтеграція іммігрантів з України в контексті планів їхнього перебування в Польщі*]. Варшава: Польський економічний інститут (PIE).

проживає в інших країнах ЄС.[30] Утім, умовність реалізації таких намірів залишається складною (закінчення війни та комплексні реформи в Україні); цей чинник – разом зі стабільними, а не зростаючими планами залишитися на проживання в Польщі – відображає стан тривалої невизначеності.[31]

Підтримку відбудови найдоцільніше розуміти як неперервний процес, а не як бінарний вибір між "повернутися чи залишитися".[32] Плануючи відбудову України та повернення до неї, варто поділити українську спільноту в Польщі на **три відповідні профілі**:

- ***Українці, які найімовірніше повернуться***, включають висококваліфікованих жінок працездатного віку, нещодавно прибулих осіб, переміщених осіб із західних і центральних регіонів України, осіб, у яких немає дітей у польських школах, і літніх репатріантів, які вже відчули на собі вплив поступового скорочення тимчасового захисту, що розпочалося у березні 2026 року.

- ***Українці, які найімовірніше залишаться***, включають жінок віком 25-44 років з дітьми, які навчаються в польських школах, переміщених осіб з окупованих або зруйнованих східних областей, довгострокових довоєнних трудових мігрантів, особливо молодих мігрантів, і тих, хто має стабільну роботу й орендоване житло.

- ***Українці, які найімовірніше підтримають відбудову з-за кордону***, включають фахівців з вищою освітою, які досягли стабільного становища (зазвичай середнього класу) на польському ринку праці, засновників бізнесу (особливо якщо він досі працює в Україні), активістів громадянського суспільства, академічну та IT-діаспору, а також працівників гуманітарних та інтеграційних НУО, очолюваних жінками.

Для планування підтримки відбудови це має подвійні наслідки: вікно для мобілізації діаспори з метою подальшого повернення звужується з кожним роком, а центр ваги зміщується з "підтримки повернення" на "залучення з-за кордону".

30 Центральне статистичне управління (CES) (2025). *Українські біженці після трьох років за кордоном: Четверта хвиля дослідження*. Київ: ЦЕС.

31 Lemańczyk, M. ed. (2026). *Społeczności ukraińskie w Polsce. Uwarunkowania funkcjonowania w kluczowych obszarach społecznych, gospodarczych i prawnych*. Policy paper [Леманчик М. ред. (2026). *Українські громади в Польщі. Умови функціонування в ключових соціальних, економічних та правових сферах*. Аналітичний документ]. Варшава: Інститут політичних досліджень Польської академії наук.

32 Koinova, M. (2024). *The Diaspora's Mobilisation Post-Invasion Has Provided Crucial Support to Ukraine*. Migration Policy Institute [Койнова М. (2024). *Мобілізація діаспори після вторгнення забезпечила вирішальну підтримку Україні*. Інститут міграційної політики], Жовтень; OECD (2026). *Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis: International Practices in Return, Reintegration, and Diaspora Engagement* [ОЕСР (2026). *Стратегічне реагування України на кризу переміщення: міжнародна практика повернення, реінтеграції та залучення діаспори*]. Париж: ОЕСР.

РОЗДІЛ 2. ОГЛЯД ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПОЛЬЩІ

2.1 САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗБУДОВА ГРОМАД ДО 2022 РОКУ

Середовище українських діаспорних організацій у Польщі до 2022 року базувалося на відносно невеликій кількості давніх інституцій, створених національною меншиною наприкінці 1980-х років та у 1990-х роках. *Związek Ukraińców w Polsce*/ Об'єднання українців у Польщі, офіційно засноване у 1990 році як наступник попередніх меншинських структур, сьогодні об'єднує близько 2 тис. членів у 9 регіональних відділеннях та понад 70 активних груп і залишається головним інституційним втіленням української громади в Польщі. Об'єднання українців у Польщі прагне задовольнити культурні потреби та захистити інтереси польських громадян українського походження; нинішнє керівництво відкрите для нових членів – українських мігрантів, натуралізованих у Польщі.

Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce / Пласт – українська скаутська організація в Польщі була відновлена в 1989 році, діє по всій країні і є важливою інституцією у контексті розбудови громади для української молоді до та після 2022 року. *Związek Ukraińców Podlasia* / Об'єднання українців Підляшшя було зареєстровано у 2006 році з регіональним акцентом, зокрема на Білостоку та навколишніх меншинах.

У період з кінця 2000-х до початку 2010-х років з'явилося нове покоління організацій, заснованих переважно нещодавніми мігрантами з України та орієнтованих насамперед на інтеграцію в країні перебування, а також на аспекти, пов'язані з культурою, освітою та польсько-українською співпрацею. Це створення нових утворень було спричинене двома ключовими структурними основами. По-перше, зростання спільноти українських мігрантів; вступ до ЄС у 2004 році зробив Польщу привабливішим місцем для роботи (спрощені процедури працевлаштування для українців, *oświadczenie*, запроваджені у 2007 році) та навчання (численні стипендії, пропоновані польським урядом, сприймалися як інвестиція в "м'яку силу" держави). По-друге, для реєстрації НУО не обов'язково бути громадянином або постійним мешканцем – потрібен був лише мінімальний внесок.[33]

Зростання кількості зареєстрованих організацій також було зумовлене іншими причинами: (1) мігрантські громади мали інші основні потреби, ніж меншини, оскільки пріоритетом для них було легальне перебування та працевлаштування, а також інший досвід того, що означає бути українцем; (2) запуск фондів AMIF (Фонд з питань притулку, міграції та інтеграції) у Польщі, що дозволило здійснювати інтеграційну діяльність та сприяло створенню організацій, керованих мігрантами; (3) складне імміграційне законодавство, згідно з яким працевлаштування у "власній" НУО розглядалось як один з небагатьох шляхів забезпечення довгострокового легального перебування в Польщі. Ключовими прикладами таких ініціатив після вступу є: фонд *Nasz Wybir* / Наш вибір (тепер Ukraiński Dom / Український дім) у Варшаві, зареєстрований у 2009 році, який тоді забезпечував діяльність інформаційної лінії, консультаційного пункту, мовних курсів, громадської газети та культурної програми; та *Fundacja Ukraina* / Фонд "Україна" у Вроцлаві, заснований у 2013 році, який спеціалізується на інтеграції, культурі та освіті.

33 Для реєстрації об'єднання в Польщі потрібно щонайменше 7 громадян або осіб з дозволами на постійне проживання.

Справжній "момент істини" для діаспори – безпрецедентна мобілізація та майбутня інституціоналізація через події в країні походження[34] – настав під час Революції гідності у 2013-2014 роках, після якої відбулася анексія Криму Росією та вторгнення на Донбас. *Euromaidan Warszawa* / Євромайдан Варшава[35] був заснований у 2015 році групою молодих людей, які неформально зустрілися перед посольством України взимку 2013/2014 років, щоб висловити свою підтримку протестувальникам у Києві. Фонд зосередився на двох нових вимірах: громадській адвокації української справи, зокрема підтримці вступу України до ЄС, а також зборі коштів та закупівлі обладнання для українських збройних сил. У той час як "Наш вибір" та Фонд "Україна" забезпечили собі позиції головних інтеграційних центрів у Варшаві та Вроцлаві відповідно, у Кракові було засновано нові НУО, переважно зосереджені на інтеграції швидко зростаючого числа українських мігрантів (*Fundacja Zustricz* / Фонд "Зустріч", заснований у 2016 році; *Instytut Polska-Ukraina (UAinKrakow)* / Інститут Польща-Україна (UAinKrakow), заснований у 2019 році; *Fundacja Aktywna Integracja* / Фонд активної інтеграції, заснований у 2020 році). Перші українські організації, присвячені бізнес-мережам, – *Zrzeszenie Ukraińskiego Biznesu w Polsce* / Асоціація українського бізнесу в Польщі (заснована 2016 року) та Бізнес-клуб NotaBene (заснований 2018 року) – були зареєстровані з метою налагодження зв'язків, надання юридичної допомоги та підвищення пізнаваності бізнесу тих фахівців, які розширили свої компанії в ЄС. Uniters – перша неурядова організація, основним напрямком діяльності якої була гуманітарна допомога сім'ям українських військовослужбовців, – офіційно розпочала свою діяльність у 2021 році.

Це покоління організацій до 2022 року характеризувалося кількома особливостями. **По-перше**, **більшість організацій були невеликими** – зазвичай від одного до чотирьох штатних працівників, часто з неповним робочим днем, доповнених волонтерами – і значною мірою покладалися на конкретних лідерів (переважно жінок). Як визнавали респонденти до 2022 року щодо ширшого організаційного середовища, організації, які втрачали активних лідерів, часто переходили у латентний режим. На той час українські організації не професіоналізувалися: більшість співробітників, зокрема керівників, одночасно працювали в університетах, державних закладах культури та комерційних структурах. Фінансова підтримка на проєктній основі була непередбачуваною (наприклад, через обмежену доступність коштів Фонду з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF) у 2016-2018 роках – найважливішого джерела фінансування організацій, що працюють над інтеграцією мігрантів, – деякі ініціативи були призупинені), а нова діаспора мала обмежені ресурси для підтримки громадських ініціатив.

По-друге, **профілі діяльності організацій до 2022 року згрупувалися у три широкі області**: робота у сфері культури та ідентичності (організації національних меншин та суміжні з меншинами організації), інтеграція та підтримка на ринку праці (організації, орієнтовані на нещодавніх мігрантів), а також польсько-українська співпраця (поєднання освітніх ініціатив, бізнесу та політичного діалогу). Географічний розподіл так само ділився на групи – головними центрами були Варшава, Краків

34 Betts, A., and Jones, W. (2016). *Mobilising the Diaspora: How Refugees Challenge Authoritarianism* [Беттс, А. та Джонс, В. (2016). *Мобілізація діаспори: як біженці кидають виклик авторитаризму*]. Кембридж: Cambridge University Press; Fihel, A., Homel, K., Jaroszewicz, M., Lesinska, M., & Bentz, A. (2025). *Diaspora at war: mobilization of the Ukrainian diaspora in the first 2 years of the Russian full-scale invasion*. In Journal of Refugee Studies [Фігель А., Гомель К., Ярошевич М., Лесінська М. та Бенц А. (2025). *Діаспора у стані війни: мобілізація української діаспори у перші 2 роки повномасштабного російського вторгнення* // Журнал досліджень біженців]; Kozachenko, I., *"Re-imagining" the homeland? Languages and national belonging in Ukrainian diasporas since the Euromaidan*, in: East/West: Journal of Ukrainian Studies (EWJUS) [Козаченко І., *"Переосмислення" батьківщини? Мови та національна приналежність в українських діаспорах після Євромайдану* // Схід/Захід: Журнал українських студій (EWJUS)], 2018, 89-109.

35 Назва ініціативи походить від назви групи у Facebook. Такі підходи до найменування досить поширені серед українських організацій, зареєстрованих як до, так і після 2022 року; серед українців у Польщі соціальні мережі часто слугують початковими точками самоорганізації.

і Вроцлав, які доповнювалися регіональними центрами в Любліні, Білостоку, Познані, Бидгощі, Перемишлі та Гданську. Паралельно окремі організації займалися різними видами діяльності, набували спеціалізованого досвіду в певних сферах (Фонд "Зустріч" – надання психологічної підтримки; Інститут Польща-Україна – управління громадськими медіа, UAinKrakow; Фонд "Наш вибір" та "Україна" – легалізація перебування та працевлаштування в Польщі, плюс захист прав трудових мігрантів).

По-третє, **хоча організації не стали членами жодної об'єднавчої асоціації, їхні лідери були знайомі один з одним** завдяки участі у спільних тренінгах, конференціях і навчальних візитах. Це допомагало їм добре розуміти, хто що робить і з якими викликами кожен стикається. Особливий поштовх до нетворкінгу та партнерства надала їхня участь, починаючи з 2021 року, у нетворкінговому проєкті *Fundacja Kalejdoskop Kultur* / Фонду "Калейдоскоп культур" під назвою Koalicja Organizacji Mniejszościowych i Migranckich (Коаліція організацій меншин та мігрантів).[36]

Ці контакти та знання виявилися критично важливими для організації допомоги Україні та українцям після повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 році.

2.2 ОРГАНІЗАЦІЇ ДІАСПОРИ В ГУМАНІТАРНІЙ ДОПОМОЗІ 2022 РОКУ

Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року докорінно змінило як масштаби, так і роль української громади та організацій діаспори в Польщі. Польща невдовзі стала основною країною призначення та транзиту для тих, хто шукав притулку від конфлікту. Прийом після перетину кордону, житло, психологічна допомога, освіта для дітей, заклади догляду за людьми похилого віку, консультації щодо правових аспектів проживання в Польщі, доправлення переміщених осіб до інших західних країн та громадська адвокація щодо посилення як військової, так і гуманітарної підтримки – ось виклики, з якими українські громади в Польщі почали працювати з 24 лютого 2022 року. Реакцією українських діаспорних організацій на повномасштабне вторгнення Росії було негайне, майже миттєве збільшення масштабів діяльності, яке безпосередньо спиралося на вже існуючі мережі. П'ять мільйонів осіб перетнули польсько-український кордон у 2022 році, рятуючись від війни, і понад один мільйон подали заяву на тимчасовий захист у Польщі. Хоча підтримка з боку польського громадянського суспільства була безпрецедентною, потрібно було очолити цю допомогу та керувати нею.

Одразу після вторгнення чотири місцеві українські організації зустрілися в Кракові, щоб розподілити між собою гуманітарні обов'язки, відкривши спільний приймальний пункт в місцевому театрі 25 лютого та опублікувавши єдиний узгоджений постер зі збору коштів, на якому було вказано банківські рахунки всіх чотирьох організацій. Фонд "Зустріч", який раніше надавав мігрантам психологічну допомогу, зосередився на цьому пріоритеті. Станом на квітень 2022 року в ньому працювало 50 психологів-волонтерів; станом на вересень 2022 року було відкрито центри психологічної допомоги, в яких працювало 24 психологи. В результаті організація зросла та налічувала понад 2 тис. волонтерів.

Подальшу координацію прийому та гуманітарної діяльності у Кракові здійснювала коаліція з майже 60 організацій; її основу склали суб'єкти, які брали участь у проєкті "Otwarty Kraków" у 2016-2021 роках.

36 Відвідайте веб-сайт "Коаліції організацій меншин та мігрантів": https://komm.org.pl/

У Варшаві діаспорні організації теж розподілили обов'язки – кожна організація відкрила приймальні центри відповідно до своєї попередньої "спеціалізації". Український дім у Варшаві спирався на свою вже існуючу інфраструктуру – інформаційну лінію, консультаційний пункт, що працював з 2016 року, та гарячу лінію, розширену під час пандемії COVID-19. Протягом перших тижнів гуманітарної допомоги Український дім зареєстрував близько 5 тис. волонтерів та отримав пропозиції щодо житла для переміщених осіб від понад 16 тис. осіб.

Dom Ukraiński w Przemyślu / Український дім у Перемишлі – фонд, пов'язаний з Об'єднанням українців у Польщі, – став центральним логістичним центром для транскордонного реагування. У дні після повномасштабного вторгнення він координував роботу майже 800 волонтерів, які працювали у трьох приймальних пунктах: вокзал у Перемишлі, Медика та Корчова. 3 лютого 2022 року Український дім та його волонтерська мережа надали допомогу понад 1,6 млн осіб, які рятувалися від війни, що підкреслює їхню значну роль у гуманітарній допомозі в Польщі. Реакція на повномасштабне вторгнення мала **три чіткі риси**, які мають вирішальне значення для розуміння поточного потенціалу української діаспори в Польщі.

По-перше, **діяльність спиралася на вже існуючі взаємини, а не імпровізувалася з нуля.** Висока швидкість розвитку була можливою лише завдяки горизонтальній співпраці та давнім особистим і професійним мережам, що пов'язують організації діаспори у Варшаві, Перемишлі, Вроцлаві та Кракові.

По-друге, українські організації постійно контактували з польськими представниками громадянського суспільства, які мали ресурси та бажання допомогти, але обмежені знання про українську громаду та її потреби. Організації діаспори стали посередниками між переміщеними українцями та міжнародною гуманітарною системою, зокрема УВКБ ООН, Данською радою у справах біженців, Норвезькою радою у справах біженців, МОМ, Oxfam, CARE International, Польською гуманітарною акцією, посольствами Японії, Нідерландів та кількома іншими агентствами та дипломатичними місіями. У міру продовження надання допомоги, організації діаспори вийшли за рамки ролі виконавчих партнерів, оскільки знання та сформовані мережі організацій української діаспори забезпечили адаптацію міжнародної допомоги до польського контексту та ефективніше реагування на потреби переміщених українців.

По-третє, взаємодія з українськими органами влади також зазнавала змін у міру надання гуманітарної допомоги. Посольство України у Варшаві та консульства в Любліні та Кракові підтримували регулярні контакти з українськими діаспорними організаціями та активістами, а міністри та інші посадовці відвідали кілька приймальних і ресурсних центрів, що керуються діаспорою.

Мобілізація 2022 року ознаменувала собою значний крок в розвитку організаційних можливостей. Ініціативи, які раніше функціонували частково як волонтерські зусилля, без довгострокової стратегії розвитку, швидко увійшли у фазу **професіоналізації**. У міру розширення діяльності та партнерських відносин організацій багато з них перетворилися з волонтерських ініціатив на рівні громад на професійні установи, що підтримують мігрантів, де керівники також перейшли від громадянського активізму до професійного організаційного лідерства. Зокрема, організації розробили внутрішню політику щодо боротьби з корупцією, захисту дітей та прав людини відповідно до вимог міжнародних донорів. Крім того, вони також посилили свою спроможність проводити оцінку потреб, інституційне картування та підходи до взаємодії з установами ООН. Як наслідок, організації стали активними учасниками офіційних

польських консультативних структур, зокрема громадських рад місцевого самоврядування, міграційних консорціумів, міністерських робочих груп з питань інтеграції українських дітей тощо.

Поряд зі сплеском багатозадачності та синергії після 2022 року деякі з найбільш розвинених організацій діаспори, що існували раніше, дотримувалися чіткої стратегії глибшої спеціалізації, розділившись у кількох випадках на дві структури під одним керівництвом, одна з яких зберігала початкову місію адвокації та підтримки армії на волонтерській основі за фінансування приватних донорів, а інша була спеціально створена для міжнародного гуманітарного збору коштів та співпраці з органами державної влади та міжнародними організаціями, а отже, могла утримувати невеликий оплачуваний персонал.

Другим аспектом переваги, що існувала до 2022 року, був **досвід, набутий під час мобілізації 2014 року**. Керівники вже існуючих організацій послідовно наголошували, що попередній досвід управління волонтерами, розуміння адміністративних вимог та вимог до звітності, а також підтримка партнерських відносин в Україні виявилися цінними у 2022 році. Інформація з перших вуст про потреби переміщених осіб допомогла організаціям зарекомендувати себе як надійних суб'єктів, сприяючи збору коштів та заохочуючи громадськість робити внесок у гуманітарну допомогу.

Цей досвід ілюструє один із найважливіших висновків цього звіту: швидкість та масштаби гуманітарної мобілізації 2022 року були можливими лише завдяки інституційному та репутаційному капіталу, який вже накопичили українські діаспорні організації. Організаціям, які не мали такого досвіду, довелося багато чому навчитись, навіть у випадках, коли їхні керівники були дуже здібними. Респонденти зазначили, що масштаб викликів, досвід, набутий українською громадою, та підтримка, надана новими донорами, стали поштовхом для всіх українських організацій. Однак до 2023 року, коли підтримка донорів почала поступово скорочуватися, а активісти відчували виснаження, тим організаціям, які мали попередній досвід і ресурси ще до 2022 року, вдалося зберегти свій імпульс, тоді як багато інших значною мірою скоротили свою діяльність.

2.3 ОРГАНІЗАЦІЇ ДІАСПОРИ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Поряд зі швидким розширенням організацій, що існували до 2022 року, у період після вторгнення було зареєстровано понад 30 нових організацій української діаспори (у період з 2022 по 2025 рік). Вони мають деякі спільні риси з організаціями, що існували до 2022 року, зокрема акцент на інтеграції та переважно жіноче очільництво.[37] Однак їхній профіль має низку відмінностей, які розглядаються в контексті **шести категорій організаційних** ознак, описаних нижче.

1. **Географічний розподіл.** Організації після 2022 року мають ширший географічний розподіл, ніж організації, що існували ще до 2022 року. Хоча Варшава, Краків і Вроцлав залишаються основними центрами (де розташовані НУО "Stand with Ukraine", *Fundacja Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu w Polsce* / Фонд Українського католицького університету в Польщі, *Krymski Dom* / Кримський дім, Sondertime, *Jedność* / Єдність, *Ukrainka w Polsce* / Українка в Польщі), кілька організацій було створено в інших місцях, зокрема навіть у невеликих містах: Ольштин (*Dwa Skrzydła UA / Два крила UA*),

37 Ukrainian House in Poland, Fundacja Ukraina, Zustricz Foundation, and European Network of Migrant Women (2025). *Women-Led Organizations Report 2025*. Warsaw: Ukrainian House [Український дім у Польщі, Фонд Україна, Фонд Зустріч та Європейська мережа жінок-мігранток (2025). *Звіт про очолювані жінками організації 2025*. Варшава: Український дім].

Мронгово (*Fundacja Charytatywna "Głos Kobiet Ukrainy"* / Благодійний фонд "Голос жінок України"), Валбжих (*Fundacja Ukraina Wałbrzych* / Фонд "Україна Валбжих"), Бидгощ (Фонд HelpNowHub), Любонь (Арт-кластер). Такий регіональний розподіл відображає розосередженість переміщених осіб по всій Польщі після 2022 року та появу місцевих заходів реагування, організованих за висхідним принципом (знизу-вгору).

2. **Сфери діяльності.** Організації, що діють після 2022 року, можна об'єднати навколо трьох тематичних напрямів, що відображають конкретні потреби населення, яке постраждало від вторгнення: інтеграційна підтримка, очолювана жінками (Єдність, Два крила UA, Українські жінки в Польщі, Благодійний фонд "Голос жінок України", *Centrum Integracji Kobiet Nejmovirna* / Центр інтеграції жінок "Неймовірна"); адвокаційна та політична робота, безпосередньо пов'язана з війною (Stand with Ukraine, ОПОРА у Польщі), у якій "Кримський дім" виступає унікальною ініціативою, що посилює голос кримськотатарської громади; та академічна, дослідницька та культурна взаємодія (Фонд Українського католицького університету в Польщі, *Ukraińska Diaspora Naukowa w Polsce* / Українська наукова діаспора в Польщі, Sondertime). Спеціалізовані ініціативи включають підтримку охорони здоров'я (Фонд HelpNowHUB для профілактики ВІЛ) та мережі молодіжної політики (*Alians Młodzieży Ukraińskiej 24/08* / Альянс української молоді 24/08). Варто зазначити, що багато нових ініціатив були започатковані людьми з досвідом роботи в НУО в Україні.

3. **Організаційна спроможність.** Організації, створені після 2022 року, зазвичай менші за ті, що існували до 2022 року. Кілька з цих організацій в інтерв'ю прямо описуються як "ініціативи однієї жінки" – діяльність, яка майже повністю залежить від особистих здібностей, мережі контактів та енергії засновниці.[38] Як описав один з респондентів, організація наразі має високоактивного лідера, якого підтримують близько 20 осіб у громаді і долучаються до діяльності на короткостроковій або волонтерській основі, а мережа присутня у різних містах Польщі (Варшава, Краків, Вроцлав), а також України та інших країн.

   Організації, що утворилися після 2022 року, маючи брак накопиченої інституційної бази, що існувала до 2022 року, значною мірою живуть від проєкту до проєкту, а Лідер 1 після 2022 року визначає партнерства як один з небагатьох інструментів, що дозволяють їм безперервно функціонувати. Їхня організація, пояснює вона, витрачає значний час і ресурси на ґрантові заявки та управління короткостроковими проєктами, що є ресурсомістким завданням і обмежує довгострокове планування; щоб компенсувати це, вони дедалі частіше реалізують проєкти у тісній співпраці з партнерами, спільно використовуючи ресурси та забезпечуючи безперервність діяльності.

   Лідер 3 після 2022 року пропонує особливо чітке формулювання структурних реалій управління "ініціативою однієї жінки". Її організація, заснована наприкінці 2023 року з особистої волонтерської групи в Telegram, переросла в портфоліо, що поєднує регулярний польський розмовний клуб, наставництво для жінок-підприємниць, щорічний інтеграційний фестиваль, який збирає 300 учасників, бізнес-конференції з міжнародним охопленням та дитячий клуб читання та розвитку – проте вся організація, зазначає вона, тримається на ній: вона сама керує соціальними мережами,

38 Докладніше див.: Ukrainian House in Poland, Fundacja Ukraina, Zustricz Foundation, and European Network of Migrant Women (2025). *Women-Led Organizations Report 2025*. Warsaw: Ukrainian House [Український дім у Польщі, Фонд "Україна", Фонд Зустріч та Європейська мережа жінок-мігранток (2025). *Звіт про очолювані жінками організації 2025*. Варшава: Український дім].

контактами та всім іншим і просто фізично не може приділити достатньо часу всьому цьому. Волонтери з'являються на заходах у великій кількості, але людям також потрібно заробляти на життя, і щоб створити команду, потрібно запропонувати щось більше, ніж ентузіазм та надію. Вона додає, що значне державне фінансування ЄС чи Польщі в будь-якому разі буде важко освоїти на цьому етапі, враховуючи пов'язану з цим бюрократію. Вона порівнює це з великими організаціями, що існували до 2022 року, де кожна людина мала певну роль – персонал, бухгалтерський облік, рекрутинг учасників – а не одна людина робила все.

Це структурно важливе спостереження: наявні найбільші інструменти фінансування для інтеграції українських мігрантів у Польщі (головним прикладом є Фонд з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF) – адміністративно недоступні для малих організацій після 2022 року, які натомість працюють у ніші ґрантів на невеликі проєкти, добровільних внесків та пожертвувань, що вираховуються з оподатковуваного доходу.

4. **Джерела фінансування.** Хоча окремі ініціативи ефективні в умовах краудфандингу, 1,5%-го податку на прибуток[39] та взаємодії з бізнес-донорами, організації як до, так і після 2022 року значною мірою покладаються на мозаїку фондів ЄС (AMIF, Erasmus+), ґранти місцевого самоврядування та реґрантування польськими НУО (через польські фонди, які розподіляють ґранти від уряду Норвегії, ґранти від держав Європейської економічної зони та аналогічні об'єднані фонди). У деяких випадках організація реєструвалася групою волонтерів саме тому, що існувала можливість подати заявку на ґрант, часто з більш досвідченими польськими партнерами, але після завершення роботи над звітом про проєкт, організація не бачила чітких перспектив для подальшої діяльності.

5. **Залучення української молоді.** Особливо важливою (і недостатньо висвітленою) рисою організаційного середовища після 2022 року є залучення української молоді віком 15-25 років, яка брала активну участь у багатьох нових ініціативах як засновники (найбільш помітним прикладом є "Альянс української молоді 24/08") і як волонтери в уже існуючих організаціях. Сьогодні українська молодь у Польщі, активна у громадянському та соціальному плані, бере участь у широкому спектрі ініціатив, долучаючись зокрема до адвокації України, підтримки українських військових та українських громад у Польщі, заходів на підтримку культури та розбудови ідентичності, студентського самоврядування, програм неурядових організацій та неформальних ініціатив однолітків. Їхня залученість здебільшого зумовлена поєднанням мотивацій, як-от внесок у стійкість України, підтримка співвітчизників-українців, збереження та вираження української ідентичності, розвиток навичок та компетенцій, а також формування почуття приналежності до польського суспільства.[40] **Однак ця значна громадянська енергія стикається з трьома структурними перешкодами**: обмежені можливості для молоді впливати на ухвалення рішень; залежність організацій від короткострокового фінансування проєктів, яке не може підтримувати молодіжні програми в довгостроковій перспективі; та участь у польських інституційних контекстах, яка часто залишається консультативною або символічною, а не формує рішення.[41] Іншими словами, обмеженням є не відсутність мотивованої та залученої молоді, а брак стійких структур, здатних підтримувати та забезпечувати залученість

39 У Польщі фізичні особи можуть виділяти 1,5% свого річного податку на прибуток на користь НУО або асоціації, якщо така організація зареєстрована як організація суспільного блага (OPP).

40 Popyk, A., Mykhailova, A. (2026). *EMPOWER: Zaangażowanie obywatelskie I społeczne młodzieży ukraińskiej w Polsce. Raport z badania*. Warszawa: SWPS [Попик А., Михайлова А. (2026). *РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ: Громадянська та соціальна активність української молоді в Польщі. Дослідницький звіт.* Варшава: SWPS].

41 Там само.

для досягнення змістовної участі та довгострокового впливу. Такий структурний розрив демонструє ширше обмеження, яке також впливає навіть на усталені організації української діаспори, коли йдеться про фінансування та інституційний розвиток, що також згадується в цьому звіті.

6. **Мережева інфраструктура**. Міграційний консорціум, коаліція польських та українських організацій, що працюють над питаннями міграції та біженців, приймає до себе переважно усталені НУО, тоді як мережа *Mapuj Pomoc/* Картуй допомогу, координована *Fundacja To Proste* / Фондом "Це просто", стала найважливішою операційно-значущою платформою після 2022 року. Майже половина ініціатив після 2022 року, відображених у цьому звіті, зареєстровані в мережі "Картуй допомогу". Ця платформа підвищує видимість нових організацій і дозволяє швидко обмінюватися найактуальнішою інформацією, але цього недостатньо для встановлення глибоких міжособистісних контактів (як в українському кластері до 2022 року). Серед респондентів як до, так і після 2022 року багато хто вказав, що не дуже добре обізнаний з ініціативами один одного.

Слід також зазначити, що українська наукова та академічна діаспора становить окремий кластер. Особливо важливою підмножиною організаційного середовища після 2022 року є наукові, дослідницькі та університетські фонди. Ці організації діють у межах ширшої транснаціональної екосистеми, як задокументовано в офіційному документі проєкту "Наука в небезпеці".[42] Понад 6 тис. працівників української наукової сфери, близько 7-8% дослідницького персоналу країни і навіть 10% українських дослідників з ідентифікаторами ORCID[43] полишили країну після вторгнення у лютому 2022 року. Вони є унікальним джерелом інтелектуального та людського капіталу, чия участь у відбудові історично недостатньо визнавалася державою, але зараз стає центральною в плануванні відновлення. Хоча Польща пропонує широкий спектр стипендій та навчання для членів українських академічних кіл, не існує конкретного механізму передачі їхніх знань і навичок для відбудови та реінтеграції.

2.4 УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС У ПОЛЬЩІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Поряд з офіційно зареєстрованими організаціями діаспори у період після 2022 року спостерігався швидкий ріст українського бізнесу в Польщі. Деякі компанії були переміщені; голова вищезгаданого Бізнес-клубу NotaBene в інтерв'ю UA.NEWS у 2026 році зазначив, що до 2022 року він знав майже 90% усіх активних підприємців українського походження у Варшаві. З моменту російського повномасштабного вторгнення підприємці масово переїжджають до Польщі зі своїм бізнесом, командами та капіталом, а Бізнес-клуб NotaBene у 2026 році оцінив, що знав лише 5-10% активних підприємців українського походження у Варшаві.[44]

Значна частина цих нових підприємств була заснована особами, які не мали нещодавнього досвіду комерційної діяльності в Україні. Цьому процесу сприяли (1) зміни законодавства (у березні 2022 року

42 Скороход О. (2024). *Наукова діаспора – унікальний актив для повоєнного відновлення України* // Біла книга. Київ: проєкт "Наука в небезпеці", ГО "Куншт".

43 Ganguli, I., Waldinger, F. (2023) War and Science in Ukraine. NBER Working Paper No. 31449. July 2023. Cambridge: National Bureau of Economic Research [Гангулі І., Вальдінгер Ф. (2023). Війна та наука в Україні. Робочий документ NBER № 31449. Липень 2023. Кембридж: Національне бюро економічних досліджень], 3-4.

44 *Українські підприємці у Польщі: співзасновник бізнес-клубу NotaBene у Варшаві про нову хвилю міграції*, опубліковано на ресурсі: ua.news, 6 квітня 2026 https://ua.news/ua/money/ukrayinski-pidpriiemtsi-u-polshchi-spivzasnovnik-biznes-klubu-notabene-u-varshavi-vitalii-khimchuk-pro-novu-khviliu-migratsiyi [Дата звернення 14 травня 2026 р.]

всі громадяни України отримали право зареєструвати індивідуальне підприємництво, яке раніше надавалося лише особам з дозволом на постійне проживання); (2) імміграція власників бізнесу, багато з яких раніше сприймали Польщу виключно як запасний варіант; та (3) швидке зростання бази української клієнтури в країні.

Опитування, проведене Польським економічним інститутом (PIE) у 2022 році,[45] надає емпіричні дані щодо мотивації українських підприємців, які заснували бізнес у Польщі після повномасштабного вторгнення. По-перше, 75% повідомили, що заснували свій бізнес, щоб забезпечити дохід для себе та своєї родини в Польщі; дві третини назвали культурну близькість та легше мовне спілкування серед сприятливих чинників. По-друге, 33% заснували бізнес у Польщі як стратегію захисту від війни, тобто для підтримки безперервності операційної діяльності підприємств українського походження шляхом перенесення частини діяльності на захід від кордону. Ця група є особливо важливою для відбудови: вони представляють підприємства, що активно працюють в Україні, імпліцитно очікують на повернення і складають природну базу, яка забезпечуватиме повоєнні транскордонні інвестиції та бізнес-співпрацю, пов'язану з відбудовою. По-третє, 38% опитаних українських підприємств були партнерами польського підприємства, що є конкретним доказом транскордонної бізнес-інфраструктури, яка ляже в основу післявоєнного економічного відновлення. Слід наголосити, що 66% українських підприємств мали намір продовжувати роботу в Польщі незалежно від ситуації в Україні.

Згідно з останніми даними Польського економічного інституту (PIE),[46] громадяни України зареєстрували в Польщі загалом 123 600 суб'єктів господарювання у період з 2022 по 2025 рік, зокрема 109 100 фізичних осіб-підприємців та 14 500 компаній з українським капіталом. Галузева концентрація має чітке вираження: Будівництво (23%), інформація та комунікація (18%) та інші послуги (13%) разом становлять понад половину підприємств, заснованих українцями, причому частка IT і торгівлі зростала між 2022 і 2025 роками, що свідчить про поступову секторальну еволюцію порівняно з початковим домінуванням профілю будівництва та персональних послуг. Варто зазначити, що нові підприємства були здебільшого відкриті трудовими іммігрантами до 2022 року, причому кожні 10 нових українських фірм генерують приблизно 4 нові польські фірми завдяки ефекту мультиплікатора.

Комунікація з бізнес-спільнотою є гарним прикладом проактивності української влади. Існує оперативна співпраця між Міністерством розвитку та технологій Польщі та Diia.Business – офіційною платформою для підприємців України, яка підтримує безперервність діяльності українських компаній під час повномасштабної війни. Цей існуючий двосторонній механізм є природною основою для польсько-української діаспорної інвестиційної платформи, рекомендованої в цьому звіті.

Незважаючи на таку значну підприємницьку базу, **діаспорні інвестиційні ініціативи** у вузькому сенсі – об'єднані інвестиційні інструменти, що спрямовують капітал діаспори в українські проєкти відбудови – наразі значною мірою відсутні у польському середовищі. Не існує польського еквівалента Connect Albania чи Албанського фонду розвитку діаспори (див. Розділ 4). Українсько-польська ділова

45 Dębkowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybertowicz, K. (2022), *Ukraińskie firmy w Polsce po wybuchu wojny w 2022 r.*, Warszawa: PIE [Дембковська К., Клосевич-Горецька У., Шиманська А., Вейт-Книжевська А., Зибертович К. (2022), *Українські компанії в Польщі після початку війни у 2022 році*, Варшава: Польський економічний інститут], 20-24.

46 Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybertowicz, K. (2026), *Ukraińskie firmy w Polsce w latach 2022-2025*, Point Paper, nr 1. Warszawa: PIE [Шиманьська А., Вейт-Книжевська А., Зибертович К. (2026), *Українські компанії в Польщі у 2022-2025 роках*, Point Paper, № 1. Варшава: Польський економічний інститут].

активність залишається переважно комерційною та двосторонньою і не зосереджується на відбудові. Співпраця є активною, а Польсько-українська економічна палата або Польсько-українські бізнес-дні, що організовуються двічі на рік у Києві та Варшаві Асоціацією українського бізнесу в Польщі, є вартими уваги прикладами таких ініціатив; водночас фундамент транскордонних ланцюгів поставок, торговельних зв'язків та мереж людського капіталу, побудованих між 2022 і 2026 роками, є практичною інфраструктурою, яку можна мобілізувати для відбудови, якби були створені відповідні інституційні рамки.

Пов'язана з цим тенденція стосується скромного рівня структурної співпраці між українськими організаціями громадянського суспільства та українськими підприємствами в Польщі. Як зазначив один з респондентів, представники бізнесу та громадянського суспільства чули одне про одного, але співпраця, як правило, є одноразовою та неформальною, а не постійною, набуваючи форми запрошення однієї організації спільно провести конференцію чи аналогічний захід з іншою організацією без стабільної подальшої систематичної взаємодії. Наявні приклади співпраці є радше логістичними, ніж фінансовими: тут ще відсутня усталена традиція – водночас підприємці часто кажуть, що в Україні вони жертвують кошти на користь фонду *"Повернися живим"* або благодійних організацій Сергія Притули, що, звичайно, заслуговує на схвалення, але залишає відкритим питання про те, що можна зробити для української громади з польського боку.

З боку бізнесу картина схожа – співпраця обмежена, але контекст інший. Як зазначає один з опитаних бізнес-лідерів, запити з боку НУО часто зводяться до заклику щось профінансувати, і багатьом компаніям, особливо на ранніх стадіях, все ще доводиться докладати чималих зусиль, щоб просто залишатися на плаву та забезпечувати беззбитковість, але активне фінансування некомерційних організацій просто не завжди можливе. Також існує питання мети: підприємствам зазвичай потрібно розуміти, *чому* їм слід долучатись – а от якби вони могли побачити чітку додаткову вигоду для себе, вони, ймовірно, брали би активнішу участь у проєктах. За відсутності цієї видимої вигоди, а також враховуючи власні виклики компаній – набір персоналу, координацію графіків роботи, які відрізняються в Україні та Польщі, – стимули для співпраці залишаються слабкими.

Ці свідчення підтверджують повторюваний висновок звіту: одним з помітних структурних викликів у діаспорному середовищі є обмежена доступність інституціоналізованих каналів, які би поєднували потенціал українського бізнесу в Польщі з потенціалом українського громадянського суспільства.

СИЛЬНІ СТОРОНИ ТА ПРОГАЛИНИ ПОТОЧНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сильні сторони	Прогалини та структурні виклики
1 **Масштаб та інституційна щільність** Понад 50 організацій, зокрема традиційні структури національних меншин та установи після 2022 року, що працюють у взаємодоповнюючих нішах у Польщі.	**!** **Географічна концентрація у Варшаві** Менші міста та сільські райони все ще погано обслуговуються. Недостатньо охоплені групи: особи з інвалідністю, українці ЛГБТК+, особи похилого віку, біженці-підлітки. Увагу донорів та політики зосереджено на Варшаві.
2 **Географічне охоплення** Охоплює локації поза межами традиційних центрів (Варшава, Краків, Вроцлав) і налічує щонайменше 15 міст – Бидгощ, Гданськ, Люблін, Ольштин, Познань, Валбжих та ін.	**!** **Відсутність власної програми відбудови** Організації чекають, поки українська влада звернеться до їхнього досвіду, замість того, щоб пропонувати власний порядок денний. Зв'язки з українськими місцевими органами влади та громадами залишаються ситуаційними. Відсутність стратегічного бачення співпраці між НУО та бізнесом.
3 **Гуманітарний, логістичний та інтеграційний потенціал** Жодна інша європейська діаспора не поєднує такий масштаб, географічну близькість та сімейні зв'язки з Україною з оперативною гуманітарною та інтеграційною компетенцією такого масштабу.	**!** **Відсутність об'єднавчої організації** Координація є неформальною – частково навмисно, щоб уникнути ієрархічних "ігор влади". Польські, українські та міжнародні колеги не мають єдиної національної контактної особи.
4 **Професіоналізація з 2022 року** Значні здобутки в розробці політики, управлінні донорами, фінансовому контролі, адвокації та кейс-менеджменті – це кардинальна зміна в організаційних можливостях.	**!** **Відсутність структурованого наставництва** Наставництво з боку старіших організацій для нових організацій після 2022 року є нерівномірним та радше особистим, ніж інституційним. Обмежені спроможності у старіших організаціях + відсутність структурованої інфраструктури.
5 **Новий механізм координації** Формальні канали формуються через ОБСЄ/БДІПЛ, ICMPD, Глобальний альянс МОМ, Міністерство соціальної політики та польсько-українські міжурядові механізми.	**!** **Конкуренція за символічний простір** Конкуренція за ресурси характеризується стриманістю (різні спеціалізації, лінії фінансування), але символічна конкуренція зустрічається частіше – наприклад, заяви про "перший український X", які ігнорують попередню роботу.

Джерело: Власна розробка на основі картування організацій української діаспори в Польщі, 2026, та 11 глибинних інтерв'ю (квітень-травень 2026).

2.5 ПОТРЕБИ ТА ВИКЛИКИ ОРГАНІЗАЦІЙ ДІАСПОРИ

Спираючись на висновки за результатами інтерв'ю та кабінетних досліджень, можна виділити **шість типів викликів**, які є пріоритетними серед організацій української діаспори і формують основні цілі для майбутніх зусиль з розбудови потенціалу.

1. **Відсутність сталого фінансування** найчастіше вказується серед викликів. Найбільший доступний пул фінансування (Фонду з питань притулку, міграції та інтеграції (AMIF) призначено для інтеграції мігрантів і базується на проєктах, а не на інституційних засадах. За словами респондентів, деякі організації покладаються на фінансові резерви попередніх років, переважно для покриття адміністративних витрат.

   Виділення 1,5% податку на прибуток у Польщі є корисним, але обмеженим інструментом, який залежить від доброї волі окремих донорів, а не від системної підтримки. Скорочення фінансування від міжнародних донорів з 2023-2024 років погіршило ситуацію, на що ще більше вплинуло значне скорочення фінансування USAID у 2025 році. Через нестабільне фінансування найдосвідченіші співробітники часто мігрують на високооплачувані посади в міжнародних організаціях або просто до польської державної адміністрації, що забезпечує стабільну зайнятість – тенденція, неодноразово описана в інтерв'ю, і одна з найбільш конкретних причин виснаження потенціалу.

2. **Вигоряння серед волонтерських організацій**. Розмірковуючи про власний відхід з керівної посади, один з опитаних лідерів до 2022 року розповів, як діяльність організації значно розширилася у 2022 році, а потім скоротилася, що супроводжувалося значним вигорянням: там, де колись були десятки волонтерів, на момент інтерв'ю залишилося лише четверо. У більшості інтерв'ю, проведених для цього звіту, керівники організацій як до, так і після 2022 року, описували виснаження, неоплачуване перевантаження та труднощі з підтримкою основної команди після інтенсивної мобілізації 2022-2023 років; деякі зазначали, що саме ті люди, які були рушіями їхніх організацій під час надзвичайної фази, тепер можуть піти з найбільшою імовірністю. Наскільки авторці відомо, наразі ні в Польщі, ні на рівні ЄС не існує спеціальної програми відпустки для персонального зростання, творчої відпустки чи структурованої програми відновлення для лідерів українських діаспорних НУО, і жоден з респондентів не знав про наявність такого інструменту для них. Відсутність такого інструменту в просторі діаспорних організацій сама по собі є частиною висновку.

3. **Відсутність змістовної мережевої взаємодії між українськими ініціативами впливає на більшість організацій після 2022 року та послаблює здатність усталених суб'єктів знаходити нових партнерів.** Кожен з опитаних лідерів, що працювали до 2022 року, зазначив, що вони здебільшого співпрацюють зі "старими" партнерами та будують глибші відносини лише завдяки ініціативам, що існували до 2022 року, у своїх сферах діяльності. Співпраця є більш плідною між суб'єктами, які разом беруть участь у різних громадських консультативних органах Польщі (наприклад, робочих групах при Міністерстві внутрішніх справ чи Міністерстві освіти), але цей варіант доступний переважно лише для ініціатив, що існували до 2022 року та базуються у Варшаві. Спроби організувати масштабні нетворкінгові заходи (наприклад, форум "Be Brave Like Ukraine" ("Будь сміливим, як Україна") або форум "Всі свої") мали відіграти цю роль, однак їм завадило недостатнє фінансування.

Робота ОБСЄ/БДІПЛ щодо залучення української діаспори до відбудови та розвитку, зокрема стартовий захід у грудні 2023 року у Варшаві та подальші тренінги у 2024 та 2025 роках, забезпечили один з небагатьох структурованих просторів для міжорганізаційного та міжсуб'єктного діалогу, зокрема мережу для організацій громадянського суспільства з України, Польщі, Німеччини, Литви та Чехії, а також особливу увагу до міжгалузевих викликів, з якими стикаються етнічні меншини, переміщені особи, особи ЛГБТК+ та особи з інвалідністю.[47]

4. **Відносини з польськими інституційними колегами** відрізняються залежно від локації, що є четвертою сферою, де додаткове нарощування потенціалу та співпраця були би корисними. Співпраця між польськими муніципальними та регіональними органами влади працює особливо добре в деяких цільових локаціях (Краків, Люблін), водночас в інших залишається менш розвиненою. Співпраця з польськими НУО через Міграційний консорціум та аналогічні коаліції загалом є активною, хоча можливості для тіснішої співпраці залишаються, а діаспора після 2022 року ще не послідовно представлена в основних польських політичних дискусіях поза межами міграційної політики. Без узгоджених механізмів зусилля з адвокації, як правило, стають фрагментованими та залежними від місцевих ресурсів, що призводить до відмінностей у залученні в різних регіонах.

5. **Відсутність можливостей довгострокового планування** означає, що більшість організацій діаспори працюють за проєктними циклами тривалістю 6-18 місяців, що робить практично неможливим інвестування в стратегію, розвиток ради директорів, інфраструктуру, планування наступництва, системи моніторингу та оцінки або систематичну взаємодію з українськими колегами. Проведені інтерв'ю показали, що самі лідери мають чітке розуміння того, як би вони використали довший горизонт планування для досягнення більшого впливу.

6. **Дезінформаційні кампанії** проти найвідоміших діаспорних організацій та їхніх лідерів стали суттєвою (і значною мірою невирішеною) загрозою. Узяті разом, різні інциденти фейків у соціальних мережах, підроблені листи, надіслані державним службовцям, та використання цитат лідерів поза контекстом низкою суб'єктів, схоже, мають на меті зашкодити репутації конкретних осіб та розпалити антиукраїнські настрої в Польщі, представивши українську діаспору як ворожу, а державу Україну як негідну польської підтримки. Зміна, що відбулася у 2026 році, коли діаспорні організації та їхні лідери зазнали нападів не лише онлайн, а й фізично, викликає значне занепокоєння.

У цьому контексті доречно відзначити появу в Польщі українських організацій "негромадянського суспільства" – нещодавно сформованих груп, зареєстрованих як асоціації, або неформальних, які мобілізують учасників (часто оплачуваних) на мітинги проти українського уряду, чиї образи згодом посилюються російськими ЗМІ.[48] Оскільки польське законодавство про об'єднання ґрунтується на демократичних принципах і не дозволяє відмовити в реєстрації з поважних підстав, якщо організація декларує у своєму статуті традиційні цілі громадянського суспільства, такі організації можуть відносно легко увійти в діаспорне середовище і діяти в ньому.

47 ODIHR (2024). *Engaging the Ukrainian Diaspora in Reconstruction and Development* [БДІПЛ (2024). *Залучення української діаспори до відбудови та розвитку*]. Варшава: ОБСЄ/БДІПЛ.

48 Мартинюк О., (2026). У Вроцлаві пропонують 150 доларів за участь у мітингу: організатори говорять про дискредитацію // inPoland 24.04 https://inpoland.net.pl/novosti/u-vroclavi-proponuyut-150-dolariv-za-uchast-u-mitingu-organizatori-govoryat-pro-diskreditaciyu/ [Дата звернення 13 травня 2026 р.]

РОЗДІЛ 3. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ, ПОВЕРНЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ

Потенційно значну роль, яку може відіграти світова українська діаспора у відбудові України, вже згадували під час Конференції з відновлення України 2022 року в Лугано. Однак, у перші роки після повномасштабного вторгнення Росії, політичні дискусії щодо залучення діаспори зосереджувалися переважно на потенційному поверненні, інвестиціях, грошових переказах або досвіді в галузі належного врядування та розвитку бізнесу (Лібанова та ін. 2024). Зі зростанням досвіду і знань щодо взаємодії з діаспорою та з активізацією зусиль міжнародних організацій, національний підхід до визнання діаспорних громад та їхнього внеску у відновлення України також посилився.

Термін "Світова українська спільнота" використовується в публічній комунікації, але не має політичного підґрунтя. Термін "діаспора" ще не існує в українському законодавстві, яке стосується "українців за кордоном" (громадян України) та "закордонних українців" (негромадян українського походження); уточнене розуміння діаспори як спільнот, керованих громадянською активністю, а не етнічним походженням[49], відображено в останній державній політиці. Ухвалення закону про подвійне та множинне громадянство у червні 2025 року стало важливою віхою, що відобразила давню мету захисту інтересів діаспори та була розроблена з урахуванням відгуків організацій, зокрема Світового конґресу українців.[50]

Створення Міністерства національної єдності у 2024 році продемонструвало прагнення України посилювати взаємодію зі своєю діаспорою. Після ширшої перестановки в Кабінеті Міністрів у липні 2025 року, під час якої Міністерство було розформовано, відповідальність за питання діаспори перейшла до Міністерства закордонних справ та Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. Наступним кроком у залученні української діаспори до відбудови було зроблено на Конференції з відновлення України 2025 року в Римі, коли за підтримки МОМ було започатковано ініціативу, під назвою **Глобальний альянс із залучення діаспори до відбудови України.**[51] Альянс має на меті спрямувати глобальну солідарність на скоординований, довгостроковий внесок в інституції, економіку та громади України.

Альянс забезпечує міжнародну основу для діяльності, якою організації діаспори неформально займаються з 2022 року. Те, наскільки платформа досягне заявлених цілей, ймовірно, значною мірою залежатиме від того, наскільки ефективно вона взаємодіятиме з існуючими організаціями, особливо з тими, що виникли після 2022 року.

49 Kozachenko, I. (2025). *Diasporic Mobilisation and Repositioning: The Ukrainian World Congress' Responses to Critical Junctures and Events* [Козаченко І. (2025). *Мобілізація та перепозиціонування діаспори: реакція Світового конґресу українців на критичні моменти та події*] // Central and Eastern European Migration Review 14(2): 71-73.

50 Koinova, M., Makukha, R., and Sabadello, M., (2025) *Engaging the Global Ukrainian Community for Ukraine's Recovery: Democracy and Human Rights Dimensions* [Койнова М., Макуха Р. та Сабаделло М., (2025). Залучення світової української спільноти до відновлення України: вимір демократії та прав людини]. Відень: ICMPD та Університет. 9 липня.

51 МОМ (2025). Нова платформа для діаспори за підтримки МОМ сприятиме відновленню України. Новини МОМ; Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Альянс діаспори з відн овлення України.

3.1 АКТИВНА РОЗБУДОВА ДІАСПОРНОЇ ГРОМАДИ ТА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Українські діаспорні організації в Польщі займалися широким спектром діяльності, пов'язаної з майбутнім української держави та суспільства. Її можна розділити на **сім напрямків відбудови та повернення**.

1. **Інтеграція мігрантів та переміщених осіб у приймаюче суспільство.** Інформаційні лінії, консультаційні пункти, кейс-менеджмент, підбір житла, підтримка працевлаштування, курси польської мови та юридичні консультації становлять основну пропозицію послуг організацій до 2022 року, як-от Український Дім (Варшава), Фонд "Зустріч" (Краків), Фонд "Україна" (Вроцлав), Український Дім у Перемишлі (Перемишль) та *Kujawsko-Pomorski Dom Ukraiński* / Куявсько-Поморський український дім (Бидгощ). До 2026 року ця робота стала значно більш систематичною, коли існували спеціальні підрозділи з питань житла, зайнятості, юридичних консультацій, соціальних послуг та (у деяких організаціях) реагування на ґендерно зумовлене насильство. Організації, що працюють після 2022 року, зазвичай зосереджуються на одному або двох інтеграційних заходах – найчастіше це мовні курси, юридичні консультації та розбудова потенціалу для жінок з дітьми.

2. **Освіта.** Суботні школи щотижня забезпечують освіту та культурні заходи українською мовою для дітей переміщених осіб та мігрантів поряд з їхньою польською освітою. Польсько-українська школа "ВШколУ", заснована Українським домом у Варшаві разом з місцевим Клубом католицької інтелігенції, пропонує комбіновану польсько-українську навчальну програму за польською системою Монтессорі. За словами багатьох співрозмовників, центр "Материнка" у Варшаві та Катовицях був першою загальноосвітньою українською школою в Польщі. У співпраці з Міністерством освіти Польщі кілька організацій також впроваджують програму "Дружня школа", що фінансується ЄС, забезпечуючи роботу міжкультурних асистентів, підготовку вчителів та психологічну підтримку в польських школах. Як наголошували респонденти, досі не існує двосторонньої польсько-української міжурядової угоди, яка б регулювала навчання українською мовою в Польщі, а створення такої угоди є постійною метою адвокації.

3. **Популяризація української культури.** Культурна програма охоплює концерти, виставки, літературні заходи, виступи традиційних музичних гуртів, театральні вистави, мовні курси та ініціативи зі зміцнення ідентичності. Якщо Об'єднання українців у Польщі дотримувалось більш консервативного порядку денного, то організації мігрантів проводять читацькі клуби, представляють найновішу українську художню літературу та есеїстику, а також запрошують людей на зустрічі з відомими українськими митцями та авторами. Серед конкретних проєктів – святкування Дня вишиванки (Фонд "Зустріч", з 2016 року), культурні заходи "Otwarty Kraków" ("Відкритий Краків"), мистецькі резиденції в Українському домі в Перемишлі та щорічне святкування Дня Незалежності. У Познані, *Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Polska-Ukraina* / Соціально-культурна асоціація "Польща – Україна" організовує фестиваль "Українська весна" з 2007 року. Співпраця між українськими діаспорними організаціями та польськими культурними установами продовжує розширюватися, серед помітних прикладів співпраці – партнерство Фонду Українського католицького університету з бібліотекою Вроцлавського університету, Ossolineum, Ягеллонським університетом та Польською національною бібліотекою.

4. **Публічна дипломатія.** Протести, публічні зібрання, внески на вшанування пам'яті жертв російської агресії та видимі акції солідарності формують значний напрямок діяльності, зокрема з боку таких організацій, як Євромайдан Варшава, Stand with Ukraine, Кримський дім та кількох організацій, очолюваних жінками. Заходи, присвячені річниці вторгнення та Дню Незалежності України, стали звичайними елементами громадського календаря у Варшаві, Кракові, Вроцлаві та інших містах. Окрім публічної видимості, захист інтересів діаспори дедалі більше охоплює вимір демократії та прав людини. Польські організації займаються документуванням воєнних злочинів (ОПОРА у Польщі), відстоюють права вразливих груп серед переміщених осіб, зокрема осіб з інвалідністю, українців ЛГБТК+ та ромських біженців, які стикаються з посиленою дискримінацією, а також сприяють розвитку жіночого активізму на місцях.[52] Ці зусилля позиціонують українську діаспору не лише як гуманітарного та культурного суб'єкта, але й як учасника демократичного врядування та розробки правозахисної політики у контексті траєкторії вступу України до ЄС.

5. **Збір коштів та благодійні ініціативи на користь організацій, що базуються в Україні.** Діаспора в Польщі спрямувала значні ресурси в Україну трьома каналами: *1. Безпосередня підтримка українських військових* – зокрема, через Об'єднання українців у Щецині (співпрацю налагоджено у 2014 році) та конкретні організації, як-от *Odwaga nie zna granic* / Відвага не знає кордонів. 2. *Гуманітарна допомога цивільному населенню* – медичне обладнання, машини швидкої допомоги, генератори, пожежні машини (поставлені через польсько-українські муніципальні партнерства для обходу митних обмежень) та спеціалізовані товари. Кошти, зібрані в рамках акції *"Ciepło z Polski dla Ukrainy"* ("Тепло з Польщі для України") на придбання електрогенераторів для українців, які постраждали від російських ракетних атак взимку 2025/2026 років, перевищив 11 млн злотих (близько 2,5 млн євро) і є свіжим примітним прикладом таких зусиль. **Партнерство з українськими НУО** – Artpole, ISAR Єднання, ОПОРА, HelpHub.UA та освітні заклади – це канали підтримки громад, постраждалих від війни.

6. **Синергія з Урядом України.** Респонденти інтерв'ю зазначають, що контакти з українською дипломатією значно покращилися з 2022 року, і що організації відчувають себе більш помітними та почутими. Однак ці відносини здебільшого обмежуються комунікацією та популяризацією, і найбільшу користь від цього отримують установи, що базуються у Варшаві. Міністерство освіти, за словами респондентів, долучається на регулярній основі: створює реєстр суботніх шкіл, акредитовану програму, що дозволяє акредитувати українську освіту за кордоном в українській системі, та визнає досвід викладання за кордоном для отримання пенсії. Кілька організацій повідомляють про участь у роботі міністерських робочих груп, хоча ці групи діяли нерегулярно.

   Респонденти також відзначили нещодавні зусилля українських державних установ щодо зміцнення довіри та взаємодії з українською діаспорою. Водночас вони наголосили, що інституційні зміни іноді впливають на відносини з державними органами. Водночас такі заходи, як Конференція з відновлення України (URC), Польсько-український форум, консультації ОБСЄ/БДІПЛ та Глобальний альянс із залучення діаспори МОМ, створили важливі можливості для діалогу.

52 Український дім у Польщі, Фонд "Україна", Фонд "Зустріч" та Європейська мережа жінок-мігранток (2025). *Women-Led Organizations Report 2025 [Звіт про очолювані жінками організації 2025. Варшава: Український дім]*. Варшава: Український дім; Koinova, M., Makukha, R., and Sabadello, M. (2025) *Engaging the Global Ukrainian Community for Ukraine's Recovery: Democracy and Human Rights Dimensions* [Койнова М., Макуха Р. та Сабаделло М., (2025). Залучення світової української спільноти до відновлення України: вимір демократії та прав людини]. Відень: ICMPD та Університет. 9 липня.

7. **Роль діаспори у поверненні та реінтеграції на рівні громад.** Це та сфера, де потенційний внесок діаспори є найбільш виразним, але наразі найменш розвиненим. Кілька опитаних наголосили, що репатріанти стикаються зі значними реінтеграційними викликами (психологічними, практичними та пов'язаними з ідентичністю), які діаспорні організації мають можливості подолати за допомогою інформаційної підтримки, кейс-менеджменту, визнання кваліфікацій, бізнес-наставництва та підготовки до повернення. Певною мірою початкову співпрацю вже розпочато: "Український дім" у Варшаві співпрацює з українською організацією, що підтримує ВПО, та реалізує програму повернення, орієнтовану на певні вразливі групи (як-от хворі на рак, особи похилого віку, інші особи, які перебувають у скрутному становищі). Повернення – це не лише логістичний та економічний процес, адже він також пов'язаний з психологічними аспектами та ідентичністю, а діаспорні організації в Польщі володіють унікальними можливостями для сприяння цьому процесу. Один з опитаних лідерів діаспори після 2022 року, який зараз вивчає управління міграцією у провідному польському університеті, після стажування у великих польських гуманітарних фондах підсумував це таким аргументом: "*Наш досвід тут може значно допомогти у відбудові України, і не лише у відбудові країни, але й у відновленні психологічної стабільності українців. Ми пережили міграцію та війну, і ми розуміємо, як ці процеси розгортаються в Європі*".

Водночас кілька лідерів висловили думку, що державна політика повернення навряд чи буде успішною сама по собі – її ефективність, на їхню думку, залежатиме від паралельного прогресу в урядуванні та стандартах соціальної справедливості в Україні. За спостереженнями одного з лідерів до 2022 року, існує значна група переміщених українців, які готові повернутися, але їхнє повернення залежить не від переконливості аргументів – вони переїдуть, коли обставини в країні будуть для них прийнятними. Ефективні інституції, цікава та добре оплачувана робота, змістовні проєкти та відчуття безпеки для дітей мотивують краще, ніж добре продумані кампанії в соціальних мережах.

3.2 ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ АКТИВНІШОЇ УЧАСТІ ДІАСПОРИ У ВІДБУДОВІ

Результати інтерв'ю щодо залучення української діаспори зводяться до п'яти конкретних викликів для відбудови, повернення та реінтеграції.

1. **Подальший розвиток та комунікація підходу України до взаємодії з діаспорою може зміцнити співпрацю.** Кілька респондентів зазначили, що встановлення довгострокового бачення щодо взаємодії з діаспорою та подальший розвиток політики могли би зміцнити співпрацю та загальні відносини між державними органами України та її громадянами за кордоном. Деякі політичні дискусії, як правило, зосереджувалися переважно на внеску діаспори через адвокацію, інвестиції, грошові перекази та експертний досвід, що відображає ширшу потребу в обговоренні ролі українців, які проживають за кордоном, зміни значення української ідентичності протягом періоду переміщення та способів, якими діаспора може підтримувати зв'язок з Україною.

2. **Подальше включення бачення та експертного досвіду діаспори в основні напрямки державної політики України.** Політика в таких сферах, як пенсії, охорона здоров'я та оформлення документів, безпосередньо впливає на мільйони громадян України за кордоном, але існують можливості для подальшого посилення систематичних консультацій з діаспорою під час розробки цієї політики. Примітним позитивним прикладом є випадок Міністерства освіти, яке проконсультувалося з

організаціями діаспори щодо реєстру суботніх шкіл та шкільної програми для українських дітей за кордоном.

3. **Діаспорні організації іноді відчувають себе менш помітними в Києві, ніж їм хотілося б**, частково тому, що політична вага української громади в країні її проживання все ще перебуває у стані розвитку. Як зазначив один з опитаних експертів, у таких контекстах, як Канада, де натуралізація відбувається відносно швидко, а канадці українського походження обіймають виборні посади, діаспора має значну політичну вагу, яка формує її видимість у Києві. Ситуація в Польщі інша: кількість українців з політичними правами залишається помірною (близько 100-120 тис., включно з визнаною національною меншиною), громада складається переважно з нещодавно прибулих, які все ще зміцнюють свій довгостроковий статус, а публічні вираження політичних уподобань можна інтерпретувати по-різному в сучасних польських публічних дебатах. Узяті разом, ці фактори означають, що ефективна адвокація з боку діаспори вимагає особливої уваги та часу для розвитку.

4. **Керівництво організаціями залишається на оперативному рівні.** Як зазначили численні респонденти, українські діаспорні організації залишаються відданими співпраці та партнерству з українськими структурами, проте їхня здатність ініціювати додаткові заходи обмежена через обмежені інституційні можливості.

5. **Українські підприємства та діаспорні організації в Польщі знають одне одного, але їхня співпраця ще не переросла у стале партнерство.** Хоча різні організації обмінюються експертним досвідом під час конференцій та спільно організовують спеціальні культурні чи громадські заходи, розуміння цілей та пріоритетів кожної сторони обмежене. **Було би корисно зміцнити співпрацю та діалог між приватним сектором** (бізнесом) та некомерційними організаціями для залучення бізнес-спільноти та створення міцнішої основи для довгострокового співробітництва, що вплине як на інтеграцію українців у Польщі, так і на їхню участь у процесі відбудови.

РОЗДІЛ 4. ПЕРЕДОВА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА: АЛБАНІЯ, СЕРБІЯ ТА РУАНДА

Албанія та Сербія були визначені в попередньому звіті ICMPD як найбільш релевантні приклади країн для дослідження участі діаспори у післявоєнній відбудові та реінтеграції у випадку України.[53] Випадок Руанди було додано до проведеного аналізу як один з найбільш добре задокументованих прикладів постконфліктного залучення діаспори в ширшій літературі (МОМ, Світовий банк, Глобальний фонд діаспори ЄС, Інститут міграційної політики). Руанду також було включено, оскільки, на відміну від європейських випадків, вона є траєкторію постконфліктної відбудови у строгому сенсі, що дає додаткові уроки, особливо актуальні для процесів примирення та повернення.

У таблиці нижче підсумовано ключові чинники трьох випадків відповідно до спільної аналітичної бази: контекст, чисельність та демографічні показники діаспори, що зробила діаспора, чому це спрацювало та уроки для України.

ПЕРЕДОВА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ДІАСПОРИ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ

	Албанія	Сербія	Руанда
Контекст	Сучасну міграцію сформували крах комунізму (1990), економічний крах пірамідальної схеми 1997 року та війна в Косово 1999 року.	Сучасна еміграція сягає корінням у югославські війни 1990-х років та перехідний період після 2000 року, після чого у 2010-х роках відбувся значний відтік кваліфікованих фахівців на Захід.	Діаспора була в основному сформована геноцидом тутсі 1994 року (загинуло приблизно 800 тис. – 1 млн осіб) та масовим переміщенням населення після цього.
Чисельність та демографічні показники діаспори	~1,5 млн осіб, що еквівалентно 1/3 постійного населення. Розділена на "стару діаспору" у Західній Європі, Америці й Близькому Сході та "нову діаспору", зосереджену в Італії (~500 тис.), Греції (~600 тис.) та Німеччині (>200 тис.).	Оцінки коливаються від ~3,5 млн (включно з нащадками) до 1-2 млн емігрантів першого та другого поколінь. Зосереджена в Німеччині, Австрії, Швейцарії, США, Канаді та Австралії зі значною присутністю кваліфікованих кадрів, фахівців та IT-спеціалістів.	Багатошарова діаспора: *догеноцидний* компонент (вигнанці тутсі, переміщені з кінця 1950-х років, зокрема до Уганди, з якої виникла нинішня правляча партія, Руандійський патріотичний фронт), та *постгеноцидний* компонент постраждалих, репатріантів, та економічних мігрантів. З 1994 року повернулися понад 3 млн руандійців.

53 Морі Г., Пучдоменек Відаль Дж. та Сіґел М. (2025). *Залучення діаспори: Практичні кейси та передова практика для України*. Відень: ICMPD.

	Албанія	Сербія	Руанда
Архітектура взаємодії	Комплексна правова та інституційна архітектура: Закон про діаспору (2018), Координаційна рада діаспори, Парламентський підкомітет, Державний комітет під головуванням Прем'єр-міністра, Національне агентство діаспори (2017), Албанський фонд розвитку діаспори (2018). Основоположна програма: **Connect Albania** (2017–), платформа, яка реалізується МОМ і залучає албанців за кордоном як посередників з іноземних інвестицій з-поміж понад 300 тис. учасників. Інші ініціативи включають Code for Albania (спільно зі Stanford CodeX), регулярні Саміти діаспори та програму, що спрямовує італо-албанський досвід в албанські сільськогосподарські малі та середні підприємства. Можливість голосування з-за кордону передбачено змінами до Виборчого кодексу 2018 року.	Перехід від переважно культурних взаємин зі старішими громадами до стратегії **притоку мізків та економічної віддачі**. Флагманська платформа: **Serbia Creates** (раніше *LinkUp Сербія,* 2016-2022) – канал зв'язку між сербами за кордоном та економікою країни, що заохочує повернення кваліфікованих фахівців та інвестиції. Відмінна риса: активна участь міст та регіонів, а не лише центрального уряду, завдяки чому програми повернення відповідають потребам місцевого ринку праці. Міністерство у справах діаспори та релігій було пізніше реструктуризовано; галузева співпраця з професійними діаспорними об'єднаннями (IT, охорона здоров'я, академічні кола).	Поєднує *програми повернення*, *трансфер людського капіталу*, та *інвестиції національного трасту*. Програми "Повернення кваліфікованих громадян Руанди" (1996) та "MIDA Great Lakes", що проводилися під керівництвом МОМ, сприяли поверненню до охорони здоров'я, освіти та державного управління. У 2010 році програма МОМ, що фінансувалася Японією, допомогла 11 тисячам репатріантів та членів приймаючих громад. У 2012 році Руанда заснувала **Agaciro Development Fund** – національний трастовий фонд, орієнтований на діаспору та інших інвесторів. Взаємодію інституціоналізовано через Генеральне управління діаспори Міністерства закордонних справ, а також через структуровану співпрацю з AFFORD-UK та Радою розвитку Руанди.[54]

54 Залучення Руанди переплелося з обмеженнями політичного плюралізму за кордоном та стеженням за дисидентською діаспорою – попередження про те, що системи взаємодії не повинні ставати інструментами політичного контролю.

	Албанія	Сербія	Руанда
Чому це спрацювало	(i) **Правова та інституційна основа** – численні взаємодоповнюючі закони та органи, що забезпечують безперервність протягом виборчих циклів; (ii) **Цифрові платформи** – проєкт Connect Albania зробив взаємодію транзакційною, а не лише символічною; (iii) **Цільова мобілізація навичок** – підбір фахівців з діаспори для задоволення конкретних національних потреб, а не загальні заклики до повернення.	Частковий, але реальний успіх, що ґрунтується на такому: (i) **Чітке націлювання на кваліфікованих фахівців**, а не на всю діаспору; (ii) **Децентралізація** через муніципалітети, які виступають у ролі прямих партнерів; (iii) **Позиціонування країни як місця призначення** через податкові пільги, зростання IT-сектору та маркетинг, орієнтований на спосіб життя цільової аудиторії; (iv) **Розгляд повернення як одного з варіантів у континуумі** що включає циклічну та дистанційну взаємодію.	(i) **Політична воля на найвищому рівні** (особиста участь Президента); (ii) **Чітко виражений наратив про ідентичність** ("Agaciro" = "гідність"); (iii) **Інституційні канали** для повернення (партнерство МОМ, перехід до відповідальності на рівні держави у 2014 році); (iv) **Механізм трастового фонду**, який пропонує як символічну, так і суттєву фінансову участь; (v) **Контекст примирення** для залучення діаспори як частини національного зцілення, а не лише економічного відновлення.
Висновки для України	На думку ICMPD, випадок Албанії є найбільш релевантним компаратором для України. Ключові уроки: (i) Кодифікувати взаємодію з діаспорою у **спеціальному первинному законодавстві**; (ii) Створити єдиний політично зважений координаційний орган; (iii) Розробити **інвестиційний інструмент для діаспори** з прозорим управлінням; (iv) Інвестувати в **цифрову інфраструктуру**. Досвід Албанії також вказує на ризики: інституційна нестабільність протягом виборчих циклів, недостатні дані про діаспору, труднощі з підтримкою каналів комунікації – пастки, які Україні слід взяти до уваги.	ICMPD підкреслює повчальну цінність прикладу Сербії для України, оскільки Сербія стикається з аналогічними демографічними викликами, що й повоєнна Україна – скороченням населення через еміграцією кваліфікованих працівників працездатного віку. Ключові уроки: (i) **Пріоритизувати залучення людського капіталу** порівняно із загальною інформаційно-просвітницькою роботою; (ii) **Залучити місцеві органи влади** до розробки та реалізації, щоб забезпечити відповідність репатріантів реальним місцевим потребам; (iii) **Створити конкретні канали професійного реінтеграції** (визнання кваліфікацій, податкові стимули, житло); (iv) **Розглядати повернення як один з варіантів у континуумі**, зокрема участь на "довгих дистанціях".	ICMPD зазначає, що досвід Руанди може слугувати орієнтиром для України в питаннях ролі, яку залучення діаспори відіграє у процесах **примирення та економіки** – актуально в ситуації, коли Україні доведеться інтегрувати репатріантів з тими, хто залишився в країні (зокрема й учасниками бойових дій), ВПО та населенням за кордоном. (i) **Масштабні програми повернення** вимагають інституційних партнерств (МОМ, уряд) та чіткого переходу до відповідальності держави з часом. (ii) **Символічний та культурний контекст має значення** – цільовий наратив "Agaciro" Руанди сформував готовність діаспори до участі.

У представленому вище порівняльному аналізі висвітлено чотири ключові меседжі, які є особливо актуальними для українського контексту та інфраструктури української діаспори в Польщі.

По-перше, кодифікація відносин між державою та діаспорою є найефективнішою, коли отримана інституційна структура зможе пережити усі політичні цикли. Порівняльний досвід, зокрема Албанії, свідчить про те, що комплексне первинне законодавство та призначена провідна установа є одними з найбільш трансферабельних елементів ефективної моделі державного управління діаспорою. Водночас, досвід Західних Балкан свідчить, що діаспорні установи можуть бути вразливими до змін політичних пріоритетів. Таким чином, кодифікація є найбільш сталою, коли вона доповнюється механізмами, що забезпечують інституційну безперервність, зокрема комплексним законодавством щодо діаспори, провідною установою зі стабільним багаторічним бюджетом та постійним консультаційним механізмом, мандат якого закріплено в інституційних домовленостях, а не залежить від залучення окремих посадовців.

По-друге, міжнародний досвід свідчить, що механізми інвестування діаспори зазвичай є найефективнішими, коли вони впроваджуються через пілотні ініціативи та масштабуються на основі продемонстрованих результатів. Програма Connect Albania, запущена у грудні 2020 року, є широко визнаним прикладом: цифрова платформа, яка залучає членів діаспори як сертифікованих "суб'єктів розвитку" для сприяння прямим іноземним інвестиціям за підтримки стимулів, пов'язаних зі створенням робочих місць. Сербська програма *Link Up!* Сербська програма дотримується аналогічного підходу через свій Діаспорний бізнес-центр, пов'язуючи капітал діаспори з вітчизняними малими та середніми підприємствами (МСП). Обидві ініціативи спочатку впроваджувались в скромних масштабах і поступово розширювалися в міру появи доказів їхньої ефективності. З огляду на те, що з 2022 року в Польщі зареєстровано понад 126 тис. нових підприємств, якими володіли українцями, українська бізнес-спільнота в Польщі є міцною основою для пілотування аналогічної ініціативи.

По-третє, формування контексту для залучення діаспори з точки зору "циркуляції мізків", а не "повернення мізків", як правило, розширює спектр реальної участі діаспорних громад. Програма Сербії "Точка повернення" разом із ширшими політичними дискусіями на Західних Балканах змістила наратив з **"відпливу мізків"** до **"циркуляції мізків"**, визнаючи, що спільні дослідження, академічні обміни, наставництво та короткострокові програми мобільності можуть створювати значну цінність поряд із фізичним поверненням. Ініціативи Руанди, що залучають медичних працівників та професійно-технічних експертів, дотримуються схожих принципів, узгоджуючи досвід діаспори з чітко визначеними галузевими потребами. Українська наукова діаспора в Польщі пропонує значний потенціал для посилення цього підходу шляхом тіснішої та більш структурованої співпраці з академічними та дослідницькими установами в Україні, тим самим сприяючи більшій "циркуляції мізків".

По-четверте, стратегії залучення діаспори є найефективнішими, коли вони поєднують економічні можливості з переконливим наративом, заснованим на ідентичності, за умови, що інструменти розроблено з урахуванням прозорості та відкритості. Руандійська політика Agaciro, заснована на таких цінностях, як "самоповага" та "гідність", отримала широке визнання за зміцнення здатності країни мобілізувати відданість та інвестиції діаспори, водночас зберігаючи добровільний та інклюзивний підхід, а також відкритість до різноманітних поглядів. В українському контексті, міцніші контакти між лідерами діаспори в Польщі можуть сприяти обміну ідеями та об'єднувати фахівців з бізнесу, академічних кіл та громадянського суспільства для формування нових наративів, що підтримують відновлення та довгостроковий розвиток України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Наведені нижче рекомендації об'єднують різні канали даних, зібраних у цьому звіті: структуроване картування 58 українських діаспорних організацій, що діяли в Польщі у 2026 році, одинадцять глибинних інтерв'ю з керівниками організацій, експертами з питань діаспорної політики та представником бізнес-спільноти, спостереження авторки під час семінару U-SUPPORT Networking для українських організацій діаспори, що відбувся у Варшаві в червні 2026 року, кабінетний аналіз польських, українських та міжнародних досліджень і статистики, а також порівняльний аналіз практики залучення діаспори в Албанії, Сербії та Руанді.

Рекомендації розподілено на п'ять кластерів відповідно для суб'єктів, які найкраще підходять для їх впровадження, і їх слід розглядати як такі, що взаємно доповнюють один одного: 1) інституційним донорам та міжнародним організаціям, 2) уряду України, 3) ЄС та країнам перебування, 4) організаціям та ініціативам української діаспори та 5) усім залученим суб'єктам разом. Хоча кожна рекомендація визначає провідного суб'єкта, більшість з них вимагає тісної співпраці між двома або більше суб'єктами з цих груп. Більше того, хоча рекомендації поділено на кластери, вони взаємопов'язані, тому прогрес за будь-яким окремим напрямком рекомендацій, ймовірно, призведе лише до часткових результатів. Наприклад, інституційне фінансування без більш активної участі з боку уряду України може посилити організаційний потенціал діаспорних організацій, водночас обмежуючи їхній внесок у планування відбудови. І навпаки, консультаційні механізми без сталого базового фінансування можуть обмежувати участь відносно невеликою кількістю організацій з достатнім операційним потенціалом. **Де це доречно, надаються орієнтовні терміни реалізації.** Як правило, заходи з консультування, координації та фінансування, запропоновані в рамках Кластерів 1, 3, 4 та 5, можуть бути реалізовані протягом 12-24 місяців, тоді як законодавчі реформи, інвестиційні платформи та заходи, пов'язані з поверненням, ймовірно, вимагатимуть тривалішого часу, з реалістичним терміном реалізації до 2029 року. Вплив слід вимірювати за видимими результатами: кількістю організацій, які отримують багаторічне основне фінансування, формальним прийняттям консультаційних процедур, запуском та капіталізацією пілотних інструментів, а не за деклараціями про наміри. Там, де повна реалізація неможлива у найближчій перспективі, рекомендації визначають практичні проміжні кроки для забезпечення прогресу, уникаючи при цьому інституційних змін, які можуть бути ще не досяжні.

КЛАСТЕР 1: ІНСТИТУЦІЙНИМ ДОНОРАМ ТА МІЖНАРОДНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ

Організації української діаспори в Польщі працюють на межі (і дедалі частіше за межею) своїх можливостей, які спираються на волонтерську діяльність і фінансуються за проєктним принципом. Підтримка подальшого розвитку інституційного потенціалу дозволить організаціям діаспори розширити та підтримувати свою діяльність. У цьому контексті інституційні донори в Польщі, Європейському Союзі та Україні мають гарні можливості для розвитку існуючих проєктних партнерств через додаткові форми підтримки.

1.1: **Польським, європейським та українським інституційним донорам слід розглянути можливість створення багаторічного (3-5 років) механізму базового фінансування** для усталених організацій української діаспори, замінивши нинішню мозаїчну різноманітність проєктних грантів. Міністерству закордонних справ України слід і надалі розширювати свою програму "Підтримка українців за кордоном" для посилення ініціатив з розбудови громад та зміцнення зв'язків українців з Україною з метою підтримки відбудови. Прогрес можна вимірювати кількістю організацій, які переходять від проєктного до інституційного фінансування, а також рівнем утримання персоналу серед підтримуваних організацій.

1.2: **Спираючись на навчальні програми ОБСЄ/БДІПЛ та ICMPD, реалізовані між 2024 та 2026 роками, донори та постачальники навчальних послуг мають продовжувати надавати структуровану підтримку у сфері розбудови потенціалу та налагодження зв'язків** у семи областях: 1) інституційний збір коштів; 2) законодавча адвокація; 3) політика захисту (зокрема боротьба з корупцією, захист дітей та реагування на ґендерно обумовлене насильство); 4) стратегічна комунікація в конфронтаційному інформаційному середовищі; 5) партнерство з бізнесом; 6) партнерство з українським громадянським суспільством та місцевими органами влади; та 7) цифрова безпека та захист репутації. Слід контролювати реалізацію, щоб забезпечити участь організацій з-поза меж трикутника Варшава-Краків-Вроцлав, приділяючи особливу увагу регіональним організаціям, особливо тим, що були створені після 2022 року, щоб вони отримували підтримку на рівних умовах.

1.3: **Подальша підтримка координації, очолюваної діаспорою:** інституційним донорам та міжнародним організаціям слід підтримувати розвиток та зміцнення координації на національному рівні між організаціями української діаспори, де такі ініціативи очолюються самою діаспорою та спираються на існуючі комунікаційні мережі та співпрацю. Донорам слід виявляти та підтримувати існуючі мережі та ініціативи, водночас зберігаючи незалежність, різноманітність та відповідальність членів. Існуючі ініціативи, як-от Konsorcjum Migracyjne/Міграційний консорціум та мережа Mapuj Pomoc/Картуй допомогу, можуть слугувати корисними прикладами структурованої та інклюзивної координації. Таким чином, прогрес можна вимірювати не створенням нової інституції, а зміцненням існуючих мереж та розширенням співпраці, зокрема спільних зусиль та заходів з адвокації. .

КЛАСТЕР 2: УРЯДУ УКРАЇНИ

Зміцнення зв'язків між українською державою та її діаспорою пропонує одну з найкращих можливостей для посилення внеску діаспори у відновлення та відбудову України. Спираючись на вже досягнутий прогрес, подальший розвиток законодавчої бази для взаємодії з діаспорою у поєднанні з систематичним долученням діаспорних організацій до спільної розробки відповідних видів державної політики допоміг би розкрити цей потенціал.

2.1: **Верховній Раді та Кабінету Міністрів України слід розглянути питання про ухвалення комплексного первинного законодавства щодо української діаспори**, щоб кодифікувати правове визначення діаспори, запровадити спеціальну систему інституційної координації, створити механізми цільового фінансування та визначити відповідні права й обов'язки держави та її громадян, які проживають за кордоном. Реалістичний терміном для ухвалення – до 2028 року. Ухвалення закону про подвійне громадянство у червні 2025 року демонструє, що комплексне законодавче реформування в цій сфері є цілком реальним.

2.2: **Кабінету Міністрів слід чітко визначити та донести відповідні обов'язки щодо діаспорної політики до урядових установ, на які наразі їх покладено**, зокрема до Міністерства закордонних справ, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності, Міністерства освіти, молоді та спорту, Міністерства економіки та довкілля, Міністерства фінансів та Міністерства внутрішніх справ. Це має включати публікацію розподілу компетенцій за принципом "хто що робить" та призначення єдиного координаційного центру для сприяння взаємодії з організаціями діаспори. Хоча за чинного інституційного улаштування повна консолідація діаспорної політики в межах одного міністерства неможлива, у короткостроковій перспективі можна досягти більшої прозорості у розподілі обов'язків. Це допомогло би подолати деякі з найтиповіших викликів, що висвітлювалися під час інтерв'ю – невизначеність серед організацій діаспори щодо відповідних інституційних партнерів та послаблення налагодженої співпраці після кадрових змін.

2.3: **Спеціально призначений координаційний центр має створити структурований механізм консультацій з діаспорою щодо державної політики України** з визначеними консультаційними правами для діаспорних організацій. Так, політика, пов'язана з пенсіями, охороною здоров'я, оформленням документів, культурою та освітою, має базуватися на відгуках діаспорних організацій. Існуюча співпраця між Міністерством освіти і науки України та українськими діаспорними організаціями в Польщі є корисним прикладом того, як таку структуровану взаємодію можна ефективно реалізувати.

2.4: **Українські державні установи, місцеві органи влади та організації громадянського суспільства мають зміцнювати систематичне партнерство з організаціями української діаспори.** Встановлена практика Міністерства освіти і науки України щодо консультацій з організаціями діаспори може слугувати моделлю для ширшої інституційної взаємодії з іншими українськими державними установами. Крім того, слід заохочувати партнерські домовленості між діаспорними організаціями у Польщі та українськими громадами, а також розвивати інституціоналізовані канали співпраці – форуми, спільні ґрантові конкурси тощо – для сприяння передачі досвіду діаспори українським академічним колам, аналітичним центрам та органам державного управління.

2.5: **Уряд України у співпраці з установами, що фінансують дослідження, може розглянути питання створення Фонду української діаспори, який би спочатку працював над залученням української наукової діаспори.** Ця рекомендація визнає наукову діаспору висококваліфікованою та інноваційно орієнтованою спільнотою, щодо якої вже існують добре задокументовані та трансферабельні моделі залучення та повернення, а усталені мережі в Польщі забезпечують міцну основу для співпраці. Експертний досвід цієї спільноти тісно пов'язаний з пріоритетними сферами відновлення та відбудови України, зокрема з безпекою та обороною, енергетикою, відновленням довкілля, охороною здоров'я та психологічною реабілітацією. Фонд міг би підтримувати програми, які сприяють залученню та поверненню українських науковців, а також реалізації наукових проєктів, пов'язаних з відбудовою. Він також міг би спиратися на експертний досвід та мережі української наукової діаспори в Польщі, надихаючись програмою реінтеграційних ґрантів Польського наукового фонду (2005-2017) як перевіреним прикладом підтримки наукової реінтеграції.

2.6: **Уряд України та його міжнародні партнери мають спиратися на існуючий операційний потенціал та експертний досвід українських діаспорних організацій, набутий під час розвитку мережі Unity Hub у Польщі.** Децентралізована мережа, що керується існуючими організаціями або створюється спільно з ними, допоможе максимізувати охоплення та ефективність мережі, спираючись на довіру, місцеві знання та зв'язки з громадою, вибудувані цими організаціями за багато років.

КЛАСТЕР 3: ЄВРОПЙСЬКОМУ СОЮЗУ ТА КРАЇНАМ ПЕРЕБУВАННЯ

Рекомендації в цьому кластері зосереджено на ролі Європейського Союзу та країн перебування, зокрема Польщі, у створенні сприятливого політичного та регуляторного середовища для ефективної взаємодії з діаспорою та підтримки відновлення України. Рішення, ухвалені органами влади країн перебування та ЄС, формують ширше політичне регуляторне середовище, в якому мають реалізовуватися всі інші рекомендації цього звіту. Вони визначають ключові рамкові умови, зокрема правовий статус, доступ до ринку праці, політику інтеграції та державну підтримку.

3.1: **Польські органи державної влади на національному, воєводському та муніципальному рівнях мають і надалі зміцнювати систему інституційних консультацій**, систематично залучаючи організації української діаспори та використовуючи їхній досвід у розробці та перегляді відповідної політики та законодавчих змін, водночас забезпечуючи змістовну участь організацій, створених після 2022 року. Робота міністерської робочої групи має керуватися узгодженими планами дій з чітко визначеними звітними результатами.

3.2: **Європейській Комісії слід розглянути питання посилення підтримки на рівні ЄС для залучення української діаспори до відновлення та відбудови України.** Європейський план відбудови України та Глобальний фонд діаспори ЄС мають чітко зазначати діаспорні організації в державах-членах ЄС як такі, що мають право на отримання фінансування, пов'язаного з відбудовою, зі спеціальним напрямком для ініціатив з відбудови та реінтеграції, ініційованих діаспорою.

3.3: **Державні відомства та бізнес-мережі можуть розглянути можливість створення пілотної польсько-української інвестиційної платформи для діаспори**, черпаючи натхнення з таких ініціатив, як Connect Albania та Албанський фонд розвитку діаспори. Попередній пілотний проєкт може спочатку зосередитися на окремих громадах або пріоритетних секторах економіки, що дасть можливість протестувати модель перед ширшим впровадженням. Платформа має сприяти налагодженню зв'язків між підприємцями діаспори та тендерами на відбудову, державно-приватними партнерствами й об'єднаними інвестиційними можливостями, водночас забезпечуючи прозоре врядування та чіткі стандарти комплексної перевірки (due diligence). Відповідно до рекомендацій представників бізнесу, опитаних для цього дослідження, ініціатива має дотримуватися пілотного підходу: тестування моделі протягом початкового періоду тривалістю 12-24 місяців зі скромними ресурсами, проведення ретельної оцінки результатів і лише потім ухвалення рішення про масштабування, адаптацію чи припинення ініціативи.

КЛАСТЕР 4: УКРАЇНСЬКИМ ДІАСПОРНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ТА ІНІЦІАТИВАМ

Хоча зовнішня підтримка може допомогти створити сприятливе середовище, деякі стратегічні зрушення зрештою залежать від дій самих діаспорних організацій. Рекомендації в цьому кластері потребують відносно обмежених додаткових ресурсів; радше вони закликають до цілеспрямованої пріоритизації організаційних зусиль, стратегічного планування та співпраці для посилення довгострокового впливу та сталості взаємодії з діаспорою.

4.1: **Діаспорним організаціям слід зміцнювати зв'язки з українським бізнесом, який працює в Польщі**, шляхом інвестування в регулярний діалог, обмін досвідом, визначення спільних можливостей та розвиток структурованих механізмів партнерства, через які експертний досвід та ресурси бізнесу можуть працювати на підтримку очолюваних діаспорою ініціатив. Інтерв'ю, проведені для цього дослідження, свідчать, що співпраця між організаціями діаспори та бізнесом залишається значною мірою ситуативною та проєктною. Посилення комунікації, створення мереж та зусилля з розбудови партнерських відносин допоможуть перетворити цю взаємодію на більш структуровані, сталі та взаємовигідні форми співпраці.

4.2: **Організаціям, що були створені до 2022 року, слід розглянути можливість розробки структурованих програм партнерського наставництва для підтримки новостворених організацій.** Такі ініціативи сприяли би передачі інституційних знань і практичного досвіду та налагодженню професійних мереж, допомагаючи новим організаціям та їхнім лідерам краще зрозуміти польське інституційне, політичне та донорське середовище. Сприяючи співпраці та обміну знаннями в межах діаспорної громади, структуровані наставницькі заходи можуть значно пришвидшити організаційний розвиток ініціатив після 2022 року, зміцнити їхній інституційний потенціал та сприяти створенню більш згуртованого та стійкого діаспорного середовища.

4.3: **Організації діаспори мають займати проактивну позицію щодо зміцнення партнерських відносин з польськими муніципалітетами, бізнесом, організаціями громадянського суспільства та мережами лідерів.** Приклади ефективної місцевої співпраці, наведені в цьому дослідженні, демонструють, що організації, які активно ініціювали та розвивали такі відносини, часто могли встановити міцніші та сталіші партнерства. Відтворення цього проактивного підходу в інших регіонах додатково посилило би видимість, охоплення та довгостроковий внесок українських діаспорних організацій у польському суспільстві.

4.4: **Організації діаспори мають розробити та чітко сформулювати власне бачення та пріоритети для сприяння відновленню та відбудові України.** Замість того, щоб покладатися виключно на ініціативи, очолювані Урядом України або міжнародними партнерами, організації мають проактивно визначати та комунікувати свої експертні знання, досвід і мережі, які вони можуть запропонувати, зокрема галузеві знання, довгострокові партнерства з українськими громадами та трансферабельний досвід, отриманий у Польщі. Цей внесок слід активно популяризувати шляхом взаємодії з українськими національними та місцевими органами влади, організаціями громадянського суспільства та міжнародними суб'єктами, зокрема на таких форумах, як Конференція з відновлення України. Результати цього картувального дослідження та інтерв'ю свідчать, що відсутність чітко сформульованого і очолюваного діаспорою порядку денного з відбудови залишається важливою прогалиною, обмежуючи можливості для більш стратегічної та скоординованої участі у відновленні України.

КЛАСТЕР 5: УСІМ ЗАЛУЧЕНИМ СУБ'ЄКТАМ РАЗОМ

Рекомендації в цьому кластері закликають до поступового переходу від переважно гуманітарного реагування до довгострокової парадигми розвитку та відбудови. Хоча гуманітарна допомога залишається важливою для багатьох переміщених українців, структура, яка формувала підтримку між 2022 і 2024 роками, більше не повністю відображає ані еволюцію ролі українських діаспорних організацій, ані

зміну потреб України у відновленні та відбудові. Тому ці рекомендації адресовано спільно донорам, урядам України та Польщі, а також самим діаспорним організаціям, визнаючи, що цей перехід вимагає скоординованих дій, взаємодоповнюючої політики та спільних зобов'язань усіх суб'єктів.

5.1: **Усім учасникам слід переосмислити відновлення України як процес відновлення, оновлення та модернізації,** який охоплює не лише фізичну відбудову, але й вступ до ЄС, подальшу децентралізацію, реформу врядування та розвиток людського капіталу. Прийняття цієї ширшої перспективи також розширює коло діаспорних суб'єктів, які можуть зробити змістовний внесок, визнаючи важливу роль освітян, медичних працівників, фахівців органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства поряд з тими, хто працює в таких сферах, як безпека, будівництво та логістика.

5.2: **Організаціям діаспори слід співпрацювати з Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України, іншими компетентними державними органами України та українськими організаціями громадянського суспільства, які підтримують ВПО, у спільній розробці програм підготовки до повернення.** Ці програми мають враховувати психологічні, пов'язані з ідентичністю, правові, професійні та практичні аспекти сталого повернення та реінтеграції. Підготовчу роботу слід розпочати якомога швидше, щоб забезпечити пілотне апробування таких програм задовго до будь-якого масштабного повернення. Докази, зібрані під час цього дослідження, свідчать, що недостатня підготовка до змін, з якими стикаються як репатріанти, так і Україна, може значно посилити реінтеграційні виклики.

5.3: **Галузеві міністерства в Україні, їхні польські колеги та спеціалізовані організації діаспори можуть розглянути можливість пілотування галузевих ініціатив співпраці на підтримку відновлення та відбудови України** у трьох сферах, визначених у цьому дослідженні як таких, що мають найміцнішу існуючу базу:

1. Освіта – сприяння обміну досвідом щодо польсько-українських навчальних програм, обміну вчителями та визнанню кваліфікацій;
2. Охорона здоров'я – посилення співпраці з психологічної підтримки репатріантів, а також навчання з питань реагування на ґендерно обумовлене насильство;
3. Місцеве самоврядування – підтримка передачі польського та європейського досвіду децентралізації українським територіальним громадам, спираючись на існуючі партнерські відносини між польськими та українськими муніципалітетами.

Кожен пілотний проєкт має визначити провідну установу як з польського, так і з українського боку, а також передбачити систему контролю та оцінювання з офіційним аналізом після завершення початкового циклу реалізації.

ДОДАТОК. КАРТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПОЛЬЩІ

№ п/п	Назва організації	Правова форма	Рік заснування	Місце знаходження	Основні напрямки діяльності
Організації, засновані до 2022 р.					
1	Płast – Ukraińska Organizacja Skautowa w Polsce *Пласт – українська скаутська організація в Польщі*	Об'єднання	**1989**	Національна	Молодь, освіта, допомога українським військовим
2	Związek Ukraińców w Polsce *Об'єднання українців у Польщі*	Об'єднання	**1990**	Національна	Культура, освіта, польсько-українське співробітництво, гуманітарна допомога, допомога українським військовим
3	Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza *Фонд духовної культури прикордоння*	Фонд	**2004**	Люблін	Культура, молодь, міжнародне співробітництво
4	Związek Ukraińców Podlasia *Об'єднання українців Підляшшя*	Об'єднання	**2006**	Білосток	Культура, медіа
5	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Polska-Ukraina *Соціально-культурна асоціація "Польща – Україна"*	Об'єднання	**2007**	Познань	Культура, міжнародне співробітництво, інтеграція
6	Ukraiński Dom (раніше Nasz wybir) *Український дім (раніше "Наш вибір")*	Фонд	**2009**	Варшава	Інтеграція, медіа, гуманітарна допомога, дослідження, адвокація, освіта, культура
7	Crossroads – Zatoka Gdańska *Перехрестя – Ґданська затока*	Фонд	**2010**	Ґданськ	Інтеграція, культура
8	Polsko-Ukraińska Fundacja imienia Ignacego Jana Paderewskiego *Польсько-українська фундація імені Ігнація Яна Падеревського*	Фонд	**2012**	Варшава	Культура, молодь
9	Fundacja Ukraina (runs CUKR Information Center) *Фонд "Україна" (керує Інформаційним центром CUKR)*	Фонд	**2013**	Вроцлав	Інтеграція, культура, освіта

№ п/п	Назва організації	Правова форма	Рік заснування	Місце знаходження	Основні напрямки діяльності
10	Fundacja Widowisk Masowych *Фундація масових видовищ*	Фонд	**2014**	Краків	Культура, інтеграція, гуманітарна допомога
11	Euromaidan Warszawa *Євромайдан Варшава*	Фонд	**2015**	Варшава	Допомога українським військовим, адвокація, культура
12	Prosvita *Просвіта*	Фонд	**2015**	Валч	Культура
13	Dom Ukraiński w Przemyślu *Український дім у Перемишлі*	Фонд	**2016**	Перемишль	Гуманітарна допомога, розбудова громади, інтеграція, культура, освіта
14	Inicjatywna Grupa Ukraińscy Bielsko *Ініціативна група Українці в Бєльсько*	Незареєстрована ініціатива	**2016**	Бєльсько-Бяла	Інтеграція, культура
15	Nashapolsha web-portal (affiliated to Fundacja Chcemy Godnie Żyć) *Веб-портал "Наша Польща" (афілійований з фондом "Хочемо жити гідно")*	Афілійований проєкт	**2016**	Ґданськ	Медіа
16	Zrzeszenie Ukrainskiego Biznesu w Polsce *Асоціація українського бізнесу в Польщі*	Фонд	**2016**	Національна	Бізнес, польсько-українське співробітництво, розбудова громади
17	Zustricz *Зустріч*	Фонд	**2016**	Краків	Інтеграція, освіта, культура, психічне здоров'я
18	Ukraińskie Centrum Edukacji (Materynka) *Український освітній центр ("Материнка")*	Фонд	**2017**	Варшава, Катовіце	Освіта, молодь
19	Fundacja Ukraińska Wspólnota *Фонд "Українська спільнота"*	Фонд	**2018**	Варшава	Гуманітарна допомога, інтеграція
20	Бізнес-клуб NotaBene	Неформальна мережа	**2018**	Варшава	Бізнес, розбудова громади
21	inPoland	ТОВ	**2018**	Вроцлав	Медіа
22	Instytut Polska-Ukraina (media brand UAinKrakow) *Інститут Польща-Україна (медіабренд UAinKrakow)*	Фонд	**2019**	Краків	Медіа, інтеграція, гуманітарна допомога, культура

№ п/п	Назва організації	Правова форма	Рік заснування	Місце знаходження	Основні напрямки діяльності
23	Kujawsko-Pomorski Dom Ukraiński *Куявсько-Поморський український дім*	Об'єднання	**2019**	Бидгощ	Інтеграція, освіта
24	Fundacja Aktywna Integracja (NIC artistic coffeeshop) *Фундація "Активна інтеграція" (художня кав'ярня NIC)*	Фонд	**2020**	Краків	Інтеграція, культура
25	Uniters	Фонд	**2021**	Національна	Гуманітарна допомога, молодь, співробітництво між Польщею та Україною
Ініціативи після 2022 року					
1	Арт-кластер	Фонд	**2022**	Любонь	Культура
2	Dwa Skrzydła UA *Два крила UA*	Фонд	**2022**	Ольштин	Інтеграція, адвокація, жінки
3	Fundacja Charytatywna «Głos Kobiet Ukrainy» *Благодійний фонд "Голос жінок України"*	Фонд	**2022**	Марцінково (Мронгово)	Інтеграція, жінки, допомога людям з інвалідністю
4	Fundacja Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu w Polsce *Фонд Українського католицького університету в Польщі*	Фонд	**2022**	Варшава, Вроцлав	Культура, освіта, дослідження, міжнародне співробітництво
5	Jedność *Єдність*	Фонд	**2022**	Краків, Кельце, Вроцлав	Жінки, молодь, психічне здоров'я, освіта
6	ОПОРА В ПОЛЬЩІ	Фонд	**2022**	Варшава	Гуманітарна допомога, документування воєнних злочинів, дослідження
7	Siła Kobiety *Сила жінки*	Фонд	**2022**	Вроцлав	Допомога українським військовим, гуманітарна допомога, інтеграція
8	Stand with Ukraine	Фонд	**2022**	Варшава	Польсько-українське співробітництво, міжнародне співробітництво, адвокація, гуманітарна допомога
9	UA Hub Warsaw (фонд "Україна понад усе")	Фонд	**2022**	Варшава	Бізнес-нетворкінг, освіта

№ п/п	Назва організації	Правова форма	Рік заснування	Місце знаходження	Основні напрямки діяльності
10	Ukraiński Hub Edukacyjny w Polsce (UA Edu Hub, operated by Pro Futuro foundation) *Український освітній хаб у Польщі (UA Edu Hub, оператором якого є фундація Pro Futuro)*	Афілійована ініціатива	**2022**	Варшава	Освіта, молодь
11	Centrum Integracji Kobiet Nejmovirna *Центр інтеграції жінок "Неймовірна"*	Фонд	**2023**	Познань	Інтеграція, освіта
12	Fundacja Dyplomacji Kulturalnej *Фундація культурної дипломатії*	Фонд	**2023**	Краків, Вроцлав	Культура, інтеграція
13	Fundacja HelpNowHUB *Фундація HelpNowHUB*	Фонд	**2023**	Бидгощ	Здоров'я (профілактика ВІЛ)
14	Fundacja Początek (media brand Nowiny Wschodnie) *Фундація "Початок" (видавництво "Східні новини")*	Фонд	**2023**	Єленя-Ґура	Медіа, жінки, освіта
15	Fundacja Right to Protection *Фундація "Право на захист"*	Фонд	**2023**	Варшава	Гуманітарна допомога, інтеграція
16	Fundacja Ukraina Walbrzych *Фонд "Україна Валбжих"*	Фонд	**2023**	Валбжих	Інтеграція
17	Мартинка	Фонд	**2023**	Національна	Жінки, гуманітарна допомога
18	Nadzieja Jest *Надія є*	Фонд	**2023**	Краків	Інтеграція
19	Polsko-Ukraiński Klub Seniora (PUKS) *Польсько-український клуб сеньйорів (PUKS)*	Незареєстрована (афілійована ініціатива)	**2023**	Жешув	Літні особи, інтеграція
20	Ukrainian Consultation Center *Український консультаційний центр*	Проєкт МО	**2023**	Ґданськ	Інтеграція, повернення та реінтеграція
21	Ukrainka w Polsce *Українка в Польщі*	Фонд	**2023**	Вроцлав, Варшава	Інтеграція, жінки
22	Ukraińska Diaspora Naukowa w Polsce *Українська наукова діаспора в Польщі*	Фонд	**2023**	Варшава, Краків	Дослідження, міжнародна співпраця, культура

№ п/п	Назва організації	Правова форма	Рік заснування	Місце знаходження	Основні напрямки діяльності
23	Fundacja Integracji, Edukacji i Kultury Ok&Sana *Фундація з питань інтеграції, освіти та культури "Оксана"*	Фонд	**2024**	Познань	Освіта, жінки, культура, психічне здоров'я
24	Fundacja Na Rzecz Osób Z Doświadczeniem Migracyjnym i Osób Wykluczonych „Migranci Pomorza" *Фонд на підтримку осіб з міграційним досвідом та виключених осіб "Мігранти Померанії"*	Фонд	**2024**	Ґданськ	Інтеграція
25	Krymski Dom *Кримський дім*	Фонд	**2024**	Варшава	Адвокація, культура
26	Odwaga nie zna granic *Відвага не знає кордонів*	Об'єднання	**2024**	Варшава	Допомога українським військовим
27	Sondertime	Фонд	**2024**	Краків	Культура, освіта, адвокація, діти
28	AB Show	Фонд	**2025**	Краків	Інтеграція, освіта
29	Alians Młodzieży Ukraińskiej «24 sierpnia» (24/08) *Альянс української молоді "24 серпня" (24/08)*	Фонд	**2025**	Варшава, Краків, Вроцлав	Молодь, дослідження, міжнародне співробітництво
30	Centrum Kultury i Rozwoju Horyzont (affiliated with Fundacja Psychologów i Psychoterapeutów Dobrostan) *Центр культури та розвитку "Горизонт" (афілійований з Фундацією психологів та психотерапевтів "Добробут")*	Афілійована ініціатива	**2025**	Вроцлав	Психічне здоров'я, професійний нетворкінг
31	Християнський бізнес-клуб	Неформальна мережа	**2025**	Краків	Бізнес, розбудова громади
32	Fundacja Integracja Poprzez Sztukę *Фундація "Інтеграція через мистецтво"*	Фонд	**2025**	Варшава	Культура, освіта, інтеграція
33	Terytorium Kobiet *Жіноча територія*	Фонд	**2025**	Варшава	Жінки, інтеграція

ДЖЕРЕЛА

Arroyo, C. (2025). *What role could migration play in the reconstruction of Ukraine?* Economics Observatory.

Babakova, O. (2025). *Polityka migracyjna: odzyskać kontrolę, zmniejszyć wpływy do skarbówki i ZUS*. Gazeta Wyborcza, 10 czerwca.

Babakova, O., Gomon, T., Naranovich, K. and Oliński, P. (2024). *Kierunek Polska. Rekomendacje dla polskiej polityki migracyjnej. Ułatwienia w zatrudnianiu cudzoziemców spoza UE.* Warszawa: FOR.

Betts, A. and Jones, W. (2016). *Mobilising the Diaspora: How Refugees Challenge Authoritarianism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brinkerhoff, J. M. (2012). *Migration for Development in Africa: The Case of Rwanda. Working Paper.* Washington, DC: George Washington University.

Brubaker, R. (2005). "The 'Diaspora' Diaspora." *Ethnic and Racial Studies* 28 (1): 1–19.

CBOS (2025). *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców z Ukrainy*. Warsaw: CBOS, February and October.

CES (2025). *Ukrainian Refugees After Three Years Abroad: Fourth Wave of Research*. Kyiv: CES.

Dębkowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybertowicz, K. (2022),

Ukraińskie firmy w Polsce po wybuchu wojny w 2022 r., Warszawa: PIE.

DGAP (2024). *Return and Reconstruction*. Policy Brief No. 7. Berlin: DGAP, April.

DIIS (2026). *Forced Displacement from Ukraine: The Potential Role of Migration in Ukraine's Future Reconstruction*. Copenhagen: DIIS.

Duszczyk, M., *Kaczmarczyk*, P. (2022) *The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges*. Intereconomics 57, 164–170.

EUDiF (2021). *Rwanda Country Factsheet*. Brussels: EUDiF.

Eurostat (2026). *Temporary Protection for Persons Fleeing Ukraine — Monthly Statistics* (accessed 11 May 2026).

Ganguli, I., Waldinger, F. (2023) War and Science in Ukraine. NBER Working Paper No. 31449. July 2023. Cambridge: National Bureau of Economic Research.

GUS (2023). *Wstępne wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 w zakresie struktury narodowo-etnicznej*. Warsaw: GUS.

Hintjens, H. (2008). "Rwandese Diasporas and the Reconstruction of a Fragile Peace." In: *Diasporas and the Reconstruction of Fragile States*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

ICMPD (2024). *The Role of Ukrainian Diaspora in Crisis Response, Future Return and Reconstruction of Ukraine: Case Study from Germany, Czech Republic and Poland*. Vienna: ICMPD.

IOM (2025). "New Diaspora Platform Backed by IOM Aims to Boost Ukraine's Reconstruction." IOM News.

IOM DTM (IOM Displacement Tracking Matrix) (2026). *Ukraine Internal Displacement Report — General Population Survey, Round 22*. Geneva: IOM, January.

IOM Rwanda (2014). *Rwandan Government Takes Over IOM Returnee Reintegration Programme*. Kigali: IOM.

Fihel, A., Homel, K., Jaroszewicz, M., Lesinska, M. and Bentz, A. (2025). *Diaspora at war: mobilization of the Ukrainian diaspora in the first 2 years of the Russian full-scale invasion*. Journal of Refugee Studies 38 *(*3): 704–721.

Keudel, O., Koinova, M., Pavlova, K. and Pryhornytska, N. (2024). *Why and How Involve the Ukrainian Global Community for the Recovery of Ukraine*. Berlin: Open Platform e.V. and CRISP e.V.

Koinova, M. (2024). *The Diaspora's Mobilisation Post-Invasion Has Provided Crucial Support to Ukraine*. Migration Policy Institute.

Koinova, M., Makukha, R. and Sabadello, M. (2025). *Engaging the Global Ukrainian Community for Ukraine's Recovery: Democracy and Human Rights Dimensions. Vienna: ICMPD and University of Warwick.*

Kozachenko, I. (2025). *Diasporic Mobilisation and Repositioning: The Ukrainian World Congress' Responses to Critical Junctures and Events*, in: Central and Eastern European Migration Review 14(2): 71–89.

Lashchuk, I. (2025). *From displacement to employment: Comparing the labor market integration of Ukrainian women in Poland, Italy, and Germany***.** MIDEM. Policy Paper 2025/01.

Lemańczyk, M. ed. (2026). *Społeczności ukraińskie w Polsce. Uwarunkowania funkcjonowania w kluczowych obszarach społecznych, gospodarczych i prawnych*. Policy paper. Warsaw: Instytut Studiów Politycznych PAN.

Lewandowski, P., Górny, A., Krząkała, M. and Palczyńska, M. (2025). *The Role of Job Task Degradation in Shaping Return Intentions: Evidence from Ukrainian War Refugees in Poland*. IBS Working Paper, 01/2025.

Libanowa, E., Małynowska, O. and Pozniak, O. (2025). *Kapital ludzki dla wspólnego dobrobytu. Rekomendacje dla polskiej I ukraińskiej polityki migracyjnej*. Warszawa: Fundacja Batorego.

LSE Growth Lab (2025). *Ukraine Diaspora Engagement and Returnees' Policy*. London: London School of Economics.

Martyniuk, O. (2026). *У Вроцлаві пропонують 150 доларів за участь у мітингу: організатори говорять про дискредитацію,* inPoland 24.04. https://inpoland.net.pl/novosti/u-vroclavi-proponuyut-150-dolariv-za-uchast-u-mitingu-organizatori-govoryat-pro-diskreditaciyu/ (accessed 13 May 2026)

Mikheieva, O. and Kuznetsova, I. (2023). *Internally displaced and immobile people in Ukraine between 2014 and 2022: Older age and disabilities as factors of vulnerability*. Migration Research Series, No. 77. Geneva: IOM.

Mori, G., Puigdomènech Vidal, J. and Siegel, M. (2025). *Diaspora Engagement: Case Studies and Best Practices for Ukraine*. Vienna: ICMPD.

Naranovich, K. (2024). *Więcej tymczosowości, mniej ochrony*. Fundacja Batorego: forumIdei.

NBP (2022; 2023; 2024; 2025). *The Living and Economic Situation of Migrants from Ukraine in Poland*. Warsaw: NBP.

ODIHR (2024). *Engaging the Ukrainian Diaspora in Reconstruction and Development*. Warsaw: OSCE/ODIHR.

OECD (2026). *Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis: International Practices in Return, Reintegration, and Diaspora Engagement*. Paris: OECD.

OECD and EUAA (2024). *Voices in Europe: Experiences, Hopes and Aspirations of Forcibly Displaced Persons from Ukraine*. Paris and Valletta: OECD and EUAA.

Popyk, A. and Mykhailova, A. (2026). *EMPOWER: Zaangażowanie obywatelskie I społeczne młodzieży ukraińskiej w Polsce. Raport z badania*. Warsaw: SWPS.

Przybył, C., and Prudło, D. (2025). *Integracja imigrantów z Ukrainy na tle planów dotyczących pobytu w Polsce*. Warsaw: PIE.

Safran, W. (1991). "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return." *Diaspora* 1 (1): 83–99.

Skorokhod, O. (2024). *Scientific Diaspora – A Unique Asset for Post-War Recovery of Ukraine*. White Paper. Kyiv: "Science at Risk" project, NGO "Kunsht".

Strzelecki, P., Growiec, J. and Wyszyński, R. (2025). *How Much Are Ukrainian Refugees Contributing to the Polish Economy?* NBP Working Paper No. 376. Warsaw: NBP.

Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A. and Zybertowicz, K. (2026). *Ukraińskie firmy w Polsce w latach 2022-2025*. Point Paper, No. 1. Warsaw: PIE.

Tokariuk, O. (2025). *Ukraine's Fight for Its People: Ukrainian Refugees' Future Plans and Their Ties to Home*. London: Chatham House, February.

Trzeszczyńska, P. and Demel, G. (2025). "Forming a Ukrainian Diaspora in Poland: Between 'Common Culture,' National Naturalism, and Othering." *Nationalities Papers* 53 (1): 31–50.

Trzeszczyńska, P., Demel, G., and Błaszczak-Rozenbaum, B. (2024). "Heritage in Diaspora-Forming Processes: Encounters of Local Ukrainians and Migrants from Ukraine in Poland." *Journal of International Migration and Integration* 25 (1): 171–190.

UA.NEWS (2026) *Українські підприємці у Польщі: співзасновник бізнес-клубу NotaBene у Варшаві про нову хвилю міграції*, published on: ua.news, 6 квітня 2026 https://ua.news/ua/money/ukrayinski-pidpriiemtsi-u-polshchi-spivzasnovnik-biznes-klubu-notabene-u-varshavi-vitalii-khimchuk-pro-novu-khviliu-migratsiyi [Accessed May 14, 2026]

UDSC (2026). *Raport na temat obywateli Ukrainy (wg stanu na dzień 1 kwietnia 2026 r.)*. Warsaw: UDSC April.

Ukrainian House in Poland, Fundacja Ukraina, Zustricz Foundation, and European Network of Migrant Women (2025). *Women-Led Organizations Report 2025*. Warsaw: Ukrainian House.

UNHCR (2026). *Ukraine Situation: UNHCR's 2026 Plans and Financial Requirements*. Geneva: UNHCR.

Zelinska, O. (2024). "*Protest Mobilization by Ukrainians Abroad, 2013–2023*." In: Marton, P., Thomasen, G., Békés, C. and Rácz, A. (eds.). The Palgrave Handbook of Non-State Actors in East-West Relations. Palgrave Macmillan, Cham.